

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
FILOLOĢIJAS FAKULTĀTE
LATVIEŠU LITERATŪRAS KATEDRA

Līgavas zagšanas tradīcija un tās transformācija
20. gs. 2. puses un 21. gs. sākuma latviešu un
lietuviešu materiālos

BAKALaura DARBS

Autore- Ilze Sausiņa
LU Filoloģijas fakultātes
Baltu Filoloģijas
bakalaura studiju programmas
3. kursa studente
Studenta apliecības numurs: BalF040032
Zinātniskais vadītājs-
asoc. prof. Valdis Muktupāvels

Rīga 2007

Anotācija

Darba mērķis ir raksturot vēsturiskās latviešu un lietuviešu līgavas zagšanas tradīcijas, to attīstību no senākā posma līdz pat mūsdienām.

Par darba galvenajiem avotiem izmantotas latviešu un lietuviešu tautas dziesmas, kā arī respondentu stāsti, kas saņemti gan no latviešiem, gan lietuviešiem. Teorētiskās literatūras pamatā ir Kārļa Strauberga grāmata „Pār deviņi novadiņi”, Joza Baldžus „Rinktiniai raštai”.

Darbs sastāv no trijām nodaļām, kurās ir apskatīti līgavas zagšanas motīvi latviešu un lietuviešu tautasdziesmās, atspoguļotas etnogrāfiskajos avotos un publicistikā atrodamās kāzu ieražas, kas saistītas ar zagšanu, apskatīta tradīcija un tās interpretācijas izmaiņas pēdējo trīsdesmit gadu laikā, analizējot anketu un interviju materiālus.

Atslēgvārdi: tautas dziesmas, kāzas, zagšana, līgavas zagšana, tradīcijas.

Abstract

The tradition of Bride stealing and its transformation in the 2nd half of the 20th century and in the beginning of the 21st century reflected in Latvian and Lithuanian materials.

The purpose of present paper is to describe historical Latvian and Lithuanian tradition connected with bride abduction, its development and change from ancient times to nowadays.

The main sources of the research are Latvian and Lithuanian folk songs as well as telltales of Latvian and Lithuanian respondents. At the basis of theoretical analysis are the books “Over Nine Regions” by Kārlis Straubergs and “Contribution selection” by Jozs

Baldžus.

The present paper consists of three parts in which the motives of bride abduction in Latvian and Lithuanian folksongs are dealt with, wedding customs connected with abduction described in different ethnographic and publicity sources, the tradition and changes in its interpretations during the last thirty years are observed by way of analysis of numerous interviews and questionnaires.

Keywords: folk songs, wedding, thieving, bride abduction, traditions.

Saturs

1	Ievads	5
2	Līgavas zagšanas motīvi latviešu un lietuviešu tautasdziesmās	8
2.1	Vēsturiskās realitātes refleksija tautas dziesmu tekstos.....	9
2.2	Puisis noskata līgavu un izvēlas piemērotāko brīdi	10
2.3	Līgava slēpjas, brāļi uzmana.....	15
2.4	Citi zagšanas iemesli.....	25
3	Zagšanas dažādās izpausmes publicētajos etnogrāfiskajos kāzu ieražu aprakstos ...	30
4	Tradīcija un tās interpretācijas izmaiņas pēdējo trīsdesmit gadu laikā.....	38
5	Nobeigums	49
6	Secinājumi.....	50
7	Izmantoto avotu un literatūras saraksts.....	51
8	Pielikumi	54
8.1	Informantu saraksts.....	54
8.2	Anketēšanas un intervēšanas materiāli	55

1 Ievads

Kāzas ir viens no svarīgākajiem un priecīgākajiem notikumiem cilvēka mūžā. Jaunais pāris un viņu piederīgie vēlas, lai šis burvīgais brīdis būtu pats skaistākais un jaukākais moments līgavas un līgavaiņa mūžā. Laukos, ja kāzas patiešām bijušas skaistas un iespaidīgas, par tām runā plašā apkārtnē mēnešiem un pat gadiem ilgi.

Kādēļ izvēlējos šo tēmu? Pirmkārt, tāpēc, ka pati nekad neesmu bijusi kāzās, taču tās mani vienmēr ir interesējušas. Turklāt drīzumā gatavojos precēties un vēlos, lai manas kāzas notiktu saskaņā ar senajām latviešu tradīcijām.

Pētot kāzu tradīcijas, galvenokārt līgavas zagšanu, es uzzināju savu radnieku, paziņu un draugu pieredzi, atmiņas un domas par kāzām. Uzzināju arī mana līgavaiņa vēlmes un ieceres, kas palīdzēs mums abiem saskaņot kāzu norisi.

Otrkārt, vienu semestri mācījos Lietuvā. Man radās interese iepazīt plašāk lietuviešu kultūru, salīdzināt to ar latviešu kultūru. Es atklāju daudz kopīga, taču arī atšķirīga tradīcijas, uzskatos.

Mācības Lietuvā man deva iespēju atrast un savākt materiālus par kāzu tradīcijām, jo katru dienu tikos ar lietuviešu studentiem un pasniedzējiem.

Bakalaura darba mērķis ir raksturot vēsturiskās latviešu un lietuviešu līgavas zagšanas tradīcijas, to attīstību no senākā posma līdz pat mūsdienām.

Darbs sastāv no trijām nodaļām. Pirmajā ir apskatīti līgavas zagšanas motīvi latviešu un lietuviešu tautasdziesmās. Otrajā nodaļā ir atspoguļotas etnogrāfiskajos avotos un publicistikā atrodamās kāzu ieražas, pievēršot uzmanību ar zagšanu saistītajiem kāzu ieražu elementiem. Trešajā nodaļā ir apskatīta tradīcija un tās interpretācijas izmaiņas pēdējo trīsdesmit gadu laikā, analizējot anketu un interviju materiālus.

Lai izpētītu līgavas zagšanas tradīcijas attēlojumu latviešu tautasdziesmās,

galvenokārt izmantoju Krišjāņa Barona „Latvju Dainu” trešo sējumu, kur ir plaši aprakstītas kāzu paražas- no līgavas zagšanas, pirkšanas, derēšanas līdz kristīgās baznīcas ceremonijai- laulībām. „Latvju Dainās” ir plaši precību un kāzu apraksti no Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Latgales un to apriņķiem.

Izmantoju Kārļa Strauberga grāmatu „Pār deviņi novadiņi”, kur autors ir plaši pētījis senās laulības, sievas lūkošanu, kā arī precības un derības u.c.

Savukārt, lai izpētītu kā līgavas zagšana norisinājās Lietuvā, galvenokārt izmantoju Juoza Baldžius „Rinkiniai raštai”.

Lai izpētītu „līgavas zagšanas” tradīciju Latvijā 20. gs. otrajā pusē un 21. gs. sākumā, intervēju savus paziņas un radus, izveidoju diskusiju mājas lapā www.draugiem.lv (17. 03. 2006.), kur domu biedru grupas biedri dalījās ar savu pieredzi. Šo diskusiju izveidoju domu biedru grupā „Baltu pagāni”, kur notiek daudz diskusiju par senlatviešu tradīcijām. Daļu no aptaujāto cilvēku stāstiem saņēmu elektroniski www.draugiem.lv, daļu ierakstīju diktofonā, ko pēc tam atreferēju. Agra Buķa stāstīto par līgavas zagšanu saņēmu Skype čātā, ko pēc tam rekonstrēju.

Lai izpētītu „līgavas zagšanas” tradīciju Lietuvā, intervēju cilvēkus, izmantoju www.draugiem.lv plašās iespējas un sūtīju jautājumus par šo tradīciju lietuviešiem. Daļu no aptaujāto stāstiem saņēmu savā e-pastā.

Var šķist, ka www.draugiem.lv nebūtu tas uzticamākais un nopietnākais portāls, kur iegūt informāciju, taču, pirmkārt, ļoti daudz cilvēku apmeklē šo portālu - ne tikai latvieši, bet arī cittautieši. Otrkārt, cilvēki tur izklaidējas, apmainās viedokļiem - ir brīvs brīdis, ko viņi vēlas aizpildīt kaut ko palasot vai kontaktējoties ar citiem, tādejādi ir skaidrs, ka viņi nav aizņēmti un var atbildēt uz dažādiem jautājumiem. Treškārt, ļoti svarīga ir anonimitāte - bieži vien kaut ko pastāstīt par sevi ir vieglāk svešam cilvēkam. Ceturkārt, tur pastāv dzīva valoda, tūlīt iegūstama informācija un faktu svaigums.

Šī darba uzdevumi ir:

- 1) apkopot tautas dziesmu, etnogrāfiskos un interviju materiālus, kas

saistās ar līgavas zagšanu un citām zagšanām kāzās;

- 2) konstatēt, kas katrā materiālu grupā pēc būtības raksturo zagšanu;
- 3) izpētīt kādas ir radušās izmaiņas līgavas zagšanas tradīcijā no tās pirmsākumiem līdz mūsdienām.

2 Līgavas zagšanas motīvi latviešu un lietuviešu tautasdziesmās

„Sievu iegūt ar varu, vai zagšus bija senatnē plaši jo plaši visām tautām pazīstama un ierasta lieta, un notiek šo baltu dienu vēl pie neattīstītām, vai mežoņu tautām. Pie seniem latviešiem, kā tautas dziesmas vēsta, šis paradums bija pilnos ziedos un, tā sakot, cieņā un godā. Te varēja pierādīt savu droširdību, spēku un izmanību un dabūja pārciest un pārspēt dažādus grūtumus un šķēršļus.” (Barons 1991: 2)

Kā uzskata Krišjānis Barons, tālajā senatnē, kad jaunais precinieks ar varu aizveda līgaviņu uz savu sētu, kāzas nebija priecīgs brīdis abām pusēm- vedējiem un panāksniekiem. Līgava zagšanu jau gaidīja, taču baidījās un slēpās no saviem preciniekiem.

Krišjānis Barons uzskata, ka „pēdējā laikmeta precībās un kāzās sakusuši kopā daži seneji patstāvīgie apsievšanās veidi, kas toreiz katrs par sevīm pietika, lai iegūtu likumīgu sievu”. (Barons 1991: 1)

Šie veidi ir:

1. Meitu zagšana, laupīšana, vai izkarošana;
2. Sievas pirkšana;
3. Sievas derēšana;
4. Kristīgās baznīcas ceremonija- laulība.

Termini „kāzas” un „laulības” pēc Konstantīna Karuļa domām ir aizgūti no somugru (konkrētāk – lībiešu un igauņu) valodām. Savukārt vārdam „zagt”, kas nozīmē

„slepeni piesavināties cita īpašumu” (LVV 1987: 869), Karuļa „Latviešu etimoloģijas vārdnīcā” ir gan Endzelīna, gan Švēbes skaidrojums. Endzelīns uzskata, ka sākotnējā šī vārda nozīme ir ‘apgānos’, ‘apgānos ar zagšanu’, ‘zogu’. Vārda pamatā ir ide **ghoghos* ‘netīrs’.

Pēc Švēbes uzskata vārds ir saistāms ar lietuviešu *žengti*, kas nozīmē ‘soļot, iet’. K. Karulis piebilst, ka šim uzskatam labāk atbilst refleksiīvā *zagties* nozīme ‘uzmanīgi, klusu iet, līst’.

2.1 Vēsturiskās realitātes refleksija tautas dziesmu tekstos

Ir grūti noteikt cik daudz varam balstīties uz tautas dziesmām, lai izzinātu seno latviešu un lietuviešu tradīcijas - kad tās ir pastāvējušas, kad tās ir mainījušās, jo „tautas dziesmas ir tomēr pirmā kārtā dziesmas, kādēļ vispirms viņas ir vajadzīgas pašas dzejas iztīrīšanai”. („Tautas dziesmas” 1936: 15)

„Folklorā nav tikai pagātnes lieciniece. Sakņodamās senatnē, tā aug un veidojas cauri laikmetiem un iesniedzas mūsdienu dzīvē”. („Latviešu tautasdziesmas” 1955: 3) Tas nozīmē, ka dziesmai ejot cauri gadsimtiem, tā iespējams būs mainījies. Gandrīz katrs dziedātājs var būt ielicis dziesmā kaut ko no sevis. Tāpēc ļoti grūti noteikt to robežu, līdz kurai mēs varam paļauties uz tautas dziesmām kā vēstures avotu.

Taču ir atrodams arī pretējs viedoklis: „tautasdziesmas, sakņojoties tālākā pagātnē, neapšaubāmi atklāj etnisko procesu un kultūrvēsturisko sakaru senākās izpausmes. Tāpēc, kā uzsver Jānis Rozenbergs, „šai ziņā tautasdziesmas var nosacīti salīdzināt ar arheoloģiskiem atradumiem, kas lieti noder agrīno sabiedriski ekonomisko formāciju saimnieciskās dzīves un netieši arī sociālo apstākļu rekonstrukcijai.”” (Rozenbergs 2005: 7)

2.2 Puišis noskata līgavu un izvēlas piemērotāko brīdi

Puišis varēja jāt lūkoties sev līgavu, kad bija sasniedzis pilngadību un varēja jau nest kara ieročus, lai varētu aizstāvēt ne tikai sevi, bet arī savu līgavu un ģimeni.

Puišis parasti meitu jau noskata iepriekš. Visbiežāk kādos svētkos, kad ļaudis kopīgi tos svin. Tad var novērot līgavas veiklību dziedāšanā, dancošanā.

Arī pēc apģērba var daudz ko pateikt- cik kārtīga, cik daiļi tērpusies. Precinieki mēģina arī novērot meitas darba laikā- vai ir čaklas un tīrīgas.

Tautietis parādot savu asprātību, izveicību, drošsirdību un lielo vēlmi līgavu iegūt, pierāda līgavas radiem, ka spēs savu iecerēto turpmāk pasargāt, būs labs vīrs un varēs savu tēvu zemi aizstāvēt un ģimeni apgādāt.

Zirgs ir kā pazīme, kā rādītājs jauneklā raksturam, kārtībai un atbildībai. Puišis rūpējās par savu zirgu, kārtīgi baroja un apkopa, tāpēc bieži vien dižojās ar savu lolojumu. Zīrgam ir jābūt spēcīgam, izturīgam, lai varētu nojāt bieži vien garo ceļu līdz līgavas mājai un atpakaļ.

Apauniet man kājiņas,
Es apavu kumeļam,
Es apavu kumeļam
Ar tērauda pakaviem,
Lai tas man guni šķīla,
Svešu zemi staigājot
LD 13247

Bērits manis kumeliņis,
Kokļu stīgu iemautiņi;
Kokledamis vien aizjāju
Leišos ņemti līgaviņu.
LD 13248

-Vai, žirge, žirgeli,
Ar turi jēgelēs,
Ar nuneši
Pas mergeļę naktī?¹

¹ Vai, zirdziņ, kumeliņ,

Vai tev ir spēciņa,

Vai aiznesīsi

Pie meitiņas naksniņā? (328. J. Dovydaitis. Dainos, 1931, citēts pēc Baldžus)

Puisis izplāno kā veiks zagšanu un tad, viens pats vai ar palīgiem, nozog meitu un ved uz savām mājām. Līgavu zagst puisis bieži vien dodas kopā ar palīgiem. Latviešu tautu dēli jānot pakaļ līgavai mēdz ņemt līdzī vienu lieku zirgu priekš līgavas, kuram ir uzsegts balts lakats.

Mūsu tautieši līgavu cenšas nozagt ar viltu, izveicību un attapību. Savukārt lietuviešu puisi pēc līgavas jāpat apbruņojušies – ar ieročiem un šautenēm. Piejājuši pie nolūkotās meitas mājām un konstatējuši, ka sētas vārti ir aizslēgti, tie sāk trokšņot un šaudīties, lai visi dzirdētu, ka precinieki ir ieradušies.

Agri mani gaiļi dzied,
Agri kāpu laiviņā;
Jau atradu Leišu meitas
Samalušas, sijajot.
LD 13244

Ik dieniņas Dievs palīdz,
Šo dieniņu nepalīdz:
Tautas māsiņ' i aizveda,
Man pārlūza zobeniņš.
LD 13305

Nes atjos raitu pulkelis,
Visas pulkas šaudydamas <...>,
Tik tas viena styliai joja <...>
Vainikēlio nuimtojas.²

² Jo jāšus pulciņš atjās,

Viss pulks šaudīdamies <...>,

Tik tas viens klusi jā <...>

Vainadziņa noņēmējs. ² (110. J. Dovydaitis. Dainos, 1931, citēts pēc Baldžus)

Zagšana ir smalki jāizplāno, jo brāļi un citi meitas piederīgie parasti viņu aizstāv un neļauj nozagt. Zagšanai vispiemērotākais laiks ir tumša nakts vai migla, jo tad ir slikta redzamība. Šādā laikā nevar redzēt ne zadzējus, ne arī virzienu kur tie devušies, tādejādi zadzēji iegūst laiku, lai varētu gana tālu aizmukt un sataisīt dažādus šķēršļus meitas brāļiem.

Migla, migla, liela rasa,
Tā man laba nedarīja:
Migliņai tautas jāja,
Rasiņai pēdas dzina.
LD 13460

Vecam prasu padomiņu,
Vecs mācija trakumā:
Vecs mācija meitas zagt
Madariņu kalniņā,
Madariņu kalniņā
Miglainā rītiņā.
LD 13571

Svirno durys
Atdarytos, –
Jau seselēs nēra.³

Dar gaidelīai negiedojo,
Kaip motuše kēlē.
Svirno durys atdarytos,
Dukraitēs nebēra.⁴

³ Klēts durvis

Atdarītas, –

Jau māsiņas nav. (A. Juškeviče. Lietuviškos svobdinēs dainos, 1883, citēts pēc Baldžus)

⁴ Vēl gaiļi nedziedāja,

Kad māmiņa cēla.

Klēts durvis attaisītas,

Meitiņas nav. (Mitteilungen der Litauischen literarischen Gesellschaft, citēts pēc Baldžus)

Gan latviešu, gan lietuviešu tautasdziesmās atspoguļota līgavas zadzēju izveicība un attapība. Tautas noskata brīdi, kad meita ir viena pati klētī, rijā, maltuvē vai kādā citā vietā, jo tad, brāļiem neredzot, to var viegli nolaupīt. Arī ogojot un sēņojot vai esot ganībās meita ir viena, un tad ir īstais laiks viņas zagšanai.

Viena pate tautu meita
Siliņā ogas lasa;
Ne tai bail vilku, lāču,
Ne vainaga nosperam.
LD 13570

Tumsā malu, neredzēju,
Kad sabrauca sveši ļaudis;
Kā lapiņa nodrebēju
Kamanās iemetam.
LD 13565

Einu ī kamara
Pas juodas girneles:
Nēra mano dukrelēs,
Kvieteliņ malējēlēs.⁵

Gaid', māmiņa, i negaidi
Ūdentiņa nesējiņas;
Vaiņaciņu vien atradu
Avotiņa maliņā.
LD 13406

⁵ Eju uz kambari

Pie melnām dzirnām:

Nav manas meitiņas,

Kviesīšu malējas. (358. J. Dovydaitis. Dainos, 1931, citēts pēc Baldžus)

2.3 Līgava slēpjas, brāļi uzmana

Meitas precību gados bija slēpjamas un sargājamās. Tās arī pašas lielākoties vairījās un bēga no tautām, arī tādēļ, ka vēl nevēlējās pāriet sievas kārtā, jo dzīve meitās bija daudz vieglāka. Tāpēc latviešu tautas dziesmās meita bieži vien dzied šādi:

Bēdžu, bēdžu nu tautēnu,
Kritu lozdu kriumenī.
Tev, lazdeņ, plotas lopas,
Apsedz munu augumeņu.
LD 13352

Dievs dod tev, ozoliņ,
Simtu gadu nelapot:
Es zem tevis patecēju,
Tu tautām (i) parādīji.
LD 13377

Līgavas zagšana prasa lielu izveicību, piepūli, kā arī atjautību. Tautām- lai izdotos iecerētais, bet meitai, viņas brāļiem un piederīgajiem- lai nespētu zadzēji īstenot savu nodomu. Meitas veiklība aprakstīta šādā latviešu tautas dziesmā:

Apstāj mani trejas tautas
Silā priežu kalniņā,
Gribēj' manu vainadziņu
Ar variti novārēt.
Visu dienu sasēdēju
Sila priedes galiņā,
Rokā vien vēcināju
Savu zīļu vainadziņu,

Gaidu savus bāleliņus
No Vāczemes pārjājam.
Pārjāj brāļi no Vāczemes,
Nolaiž mani no priedītes.
Savu zīļu vainadziņu
Sev uzliku galviņā.
LD 13333

Bieži vien, meitu slēpdami, radi pārgērbj kādu vīrieti vai jaunāko brāli par meitu. Dažreiz speciāli saģērbj kādu precētu sievu līgavas drānās un aizsūta uz maltuvi vienu pašu, lai maļ miltus.

Gadās arī, ka kādu sievu zadzēji netīšām ātrumā sagūsta. Tumsā vai miglā zadzēji uzreiz nepamana ko ir nolaupījuši, tikai vēlāk atsienot „meitai” muti vai pārvedot jau savā sētā, tautas pamana, ka nav nolaupījuši iecerēto. Tas, protams, ir nepatīkams pārsteigums tautu dēliem.

„Kāds tautu dēls no attālāka apgabala nodomājis braukt uz Vīpes pagastu līgavu zagt. Bet nezina kādā ceļā tā meita, kas nodomāta zagt, to uzzinājusi. Tā pateikusi to savai brāļa sievai, un abas rītā aizgājušas malt. Pēc tā laika paražas jaunas meitas sējuša jostu cieši ap vidu, bet sievas vaļīgi. Tagad tās apsējušas otrādi- meita vaļīgi, sieva stingri. Atbraukuši meitas zadzēji un, pa tumsu nevarēdami redzēt, pēc jostiņas stingruma spriežot, nozaguši sievu. Sieva arī kādu gabaliņu braukusi līdz, bet tad sākusi dziedāt, ka velti šo vedot, jo šai jau esot ir savs arājiņš, ir savi bērniņi. Vedēji sākumā neticējuši, bet tad atjēgušies, ka piemulķoti, un ar lielu kaunu veduši sievu atpakaļ.” (Aizsils 1941: 150-151)

Māte mala, māte grūda
Ar jauno vedekliņu;
Tik vien māte nezināja,
Kas jaunā vedekliņa.
LD 13581

Nāc apraugi dēlu māte,
Kas tavai vedeklai;
Kas tavam dēliņam,
Tas tavai vedeklai.
LD 13582

Līgavas sargātāji lielākoties ir brāļi, taču ne vienmēr viņi var būt klāt. Ja nu tautu dēliem izdodas nozagt līgavu, tad tā cītīgi pretojas. Dažreiz meitām arī izdodas izrauties no tautu gūsta- pa ceļam vai arī vēlāk, kad līgava jau ir aizvesta uz tautieša sētu. Tautietim tas ir liels negods, ja zagšana nav izdevusies.

Mūžam vairs es neiešu
Meitu zagt madarās:
Šaubās kāja, krīt' pie zemes,
Meit' ar kapli mugurā.
LD 13465

Es meitiņu piepeņķeju
Pie priedites, pie eglites;
Kamēr jūdzu kumeliņu,
Jau meitiņa gabalā.
LD 13397

Ne vienmēr meita var paslēpties un izmukt no tautieša nagiem, taču tūlīt kā kāds pamana viņas pazušanu, tā bāliņi dodas pakaļ nolaupītajai māsiņai pa pēdām, lai to glābtu vai pārliecinātos, ka meita būs labās mājās pie kārtīga vīra.

Minama, minama

Māsiņas pēdas;

Te viņa gājuse,

Te tecējuse.

LD 13618

Tautas veda mūs' māsiņu

Pa slidenu ezariņu;

Dzenamies mēs bāliņi,

Baltu ledu lauzīdami.

LD 13627

Cep māmiņa, garu klaipu,

Garš celiņš jāstaigā:

Nu aizveda mūs' māsiņu

Simtu jūdžu tālumā.

LD 13633

Meitas cenšas atstāt brāļiem kādas zīmes ceļā, lai tie vieglāk un ātrāk varētu atrast māsu. Tās nomet kādu puķīti, skujas vai ko citu, kas tajā laikā ir pa rokai.

No celiņa vien pazinu,

Kur aizvesta mūs' māsiņa:

Ik gabalu pajājuse,

Cimdu pāri nosvieduse.

LD 13620

Tautas veda mūs' māsiņu,

Skuju nesa rociņā;

Dzenaties, bāleliņi,

Pa skujiņu birumiņu.

LD 13628

Raibi gaidžai negiedojo,

Kaip močiutē kēlē,

Užsikēlus motinēlē

Dukreles nerado.

- Kelkit, kelkit, sūnelēliai,

Balnokit žirgelius,

Vykit, vykit seserėlę
Visaisiais keleliais.
Kur sesutės nuvažiuota,
Rūtelėms barstyta,
Kur dieverėlių nujota,
Žemelė skardyta.
Jokim, jokim, brolužėliai,
Dagi toliau jokim.
Kaip prijojom lygų lauką,
Žirgeliai ganyta.
Kaip prijojom sraunią upę,
- Žirgeliai girdyta.
Kaip prijojom žalią girią,
Žaliają liepele,
Apie liepą, liepužėlę
Jaunimėlio šokta.
Ant liepelės, ant šakelės
Kasnykai vėdyta,
O ant josios viršūnėlės
Vainikai džiovyta.
Kaip prijojom tąjį dvarą,
Dvaras užrakytas,
Šoviau syki, šoviau antrą,
Niekas negirdėjo.
Ir išeina seserėlė,
Balta lelijėlė:
- Kad jūs būtut, brolužėliai,
Vakar atvažiaų,
Mažu būtut, brolužėliai,
Mane išvadavę,
Vakar buvau su vainikais,

Su šilku kasnykais,
O jau šandien, brolužēliai,
Baltam nuometēly.⁶

⁶ Raibi gaiļi nedziedāja,
Kad māmiņa cēla,
Piecēlusies māmuliņē
Meitiņu neatrada.
- Celieties, celieties, dēliņi,
Seglojiet zirdziņus,
Dodieties, dodieties pēc māsiņas
Pa visiem celiņiem.
Kur māsiņa aizvesta,
Rūtiņām apbēta.
Kur tautiņas aizveduši,
Zemīte nomīdīta.
Jājam, jājam, brālīši,
Vēl tālāk jāsim.
Kad nonācām pļaviņā,
Zirdziņi ganīti.
Kad pie straujās upes tikām,
- Zirdziņi dzirdīti.
Kad pie zaļā meža bijām,
Pie zaļās liepiņas,
Apkārt liepai, liepiņai
Jaunieši dejojuši.
Uz liepiņas, uz zariņa
Lentītes pakārtas,
Bet uz viņas galotnītes
Vainadziņš apkaltis.
Kad atjājām uz to muižu,
Muiža aizbultēta.
Šāvu reizi, šāvu otru,
Neviens nedzirdēja.
Un iznāca māsiņa,
Balta kā lilija:
- Ja jūs būtu, brālīši,
Vakar atbraukuši,
Varbūt būtu, brālīši,
Mani atbrīvojuši.
Vakar biju ar vainagu,
Un ar zīda lentītēm,
Bet jau šodien, brālīši,
Baltā micītē. (Mūsu tautinēs tverybos žiedai. (Ateities priedas), 1911- 1914, citēts pēc Baldžus)

Taču tautieši arī ir ļoti viltīgi un asprātīgi. Tie tik viegli nepadodas- nojauc tiltiņu, pāri ceļam pārliet kādu šķērsli, jauc pēdas un taisa pat lamatas. Arī nozagtajai līgavai mēdz aizsiet acis, lai tā neredzētu atpakaļceļu.

Tautas taisa krāpšu tiltu
No apeņu sprodzītēm.
Nejājat, bāleliņi,
Dziļa upe apakšā.
LD 13640

Divi reizes sakarmenči,
Kas to tiltu izārdīja?
Man iekrita kumeliņš,
Pēc māsiņas dzenoties.
LD 13634

Lietuviešu tautas dziesmās vecāki savu meitu cenšas nosargāt aizverot un noslēdzot visus vārtus. Taču puīši bieži vien jau ir rēķinājušies ar šādu rīcību un visu laicīgi izplānojuši. Pa nakti klusiņām ielavījušies sētā un jauno, noskatīto meitu nozaguši. Nākamajā rītā, kad māte konstatējusi, ka meitiņa ir pazudusi, ātri steidz celt savus dēlus, lai tie brauc māsiņai pakaļ un ved viņu mājās.

- Ai, kelkit, kelkit,
Mano sūneliai,
Vykit pavestā seseļ.⁷

O jei užkelti
Vario varteliai,
Atmuški, žirgeli.
Nors su kojelems.⁸

⁷ - Ai, celieties, celieties

Mani dēliņi,

Dodieties pēc aizvestās māsiņas. (42., Liudo Rēzos Dainos, 1935, citēts pēc Baldžus)

⁸ Bet ja aizvērti

Vara vārtiņi,

Atver, zirdziņ,

Kaut ar kājiņām. (193., A. Juškeviče. Lietuviškos svobdinēs dainos, 1883, citēts pēc Baldžus)

Lietuviešu tautu dēliem patīk meitas pierunāt doties viņiem līdzī un kļūt par sievietēm. Tie sola vieglu dzīvi, maz darba un vēl visādus labumus. Meitenes, protams, bieži vien tam notic.

Tu už manęs
Gerai pabūsi,
Sunkių darbėlių
Nedirbsi;

Tik po sodelį
Vaikščiosi,
Gražus obuolius
Rankiosi,

Sunkių darbėlių
Nedirbsi,
Nei kalne rugėlių
Nepjausi,

Tu nusieisi
Į šlaitą
Brandžių riešutų
Pasirinkti.⁹

⁹ Tev pie manis

Labi būs,

Grūtus darbus

Nestrādāsi;

Grūtus darbus

Nestrādāsi;

Ne kalnā rudzus

Pļausi.

Tik pa dārzu

Staiģāsies,

Rokās skaistiem

Āboliem,

Tu noiesi

Nogāzē

Brangus riekstus

Salasīt. (114., A. Juškeviče. Lietuviškos svobdinės dainos, 1883, citēts pēc Baldžus)

Taču vēlāk, kad tautu meita jau ir nomičota, lietuviešu tautu dēls paziņo, ka tad, kad pūcei aste ziedēs, viņai jaunajās mājās būs teikšana.

Gan latviešu, gan lietuviešu tautas dziesmās aprakstītas brāļu lielās rūpes par savu māsiņu. Kad meita jau ir aizvesta uz tautieša sētu, tad viņu cenšas uzmanīt, lai tā neaizbēgtu. Pret līgavu lielākoties izturas labi, lai tad, kad brāļi būs tai pakaļ atbraukuši, viņa neaizbrauktu ar brāļiem un, lai brāļiem nebūtu iemesla iebilst pret to, ka viņu māsiņa tur dzīvos.

Brāļi cerības neatmeta un meklēja māsiņu, līdz atrada. Dažkārt tas prasīja ilgu laiku- vairākas nedēļas un pat mēnešus- tad jau līdzināšana, mārtošana un guldīšana ir jau notikusi. Taču tad, ja brāļi atrada savu māsiņu nostrādinātu vai arī tā brāļiem sūdzējās par sliktu apiešanos, tad tie ved māsu atpakaļ. Ja māsa ir apmierināta ar dzīvi tautās, tā pati izšķir strīdu tautām par labu.

Latviešu un lietuviešu brāļi savu māsiņu vēl labu laiku uzmana pēc kāzām. Ja māsa sūdzas par sliktu izturēšanos, tā brāļi momentāni ir klāt, lai aizstāvētu savu māsiņu.

Ai, svainit miglaciti,
Ko ta mana māsa raud?
Vaj tu pats raudinaji,
Vaj ta tava māmuliņa?
LD 13690

Ieblakam bērī tek,
Dusmām jāja bāleliņi:
Atraduši sav' māsiņu
Svētu rītu maldinam.
- Dusmiņām nezināju,
Kur piesieti kumeliņu.
Pušam cirtu liepas milnu
Deviņiem gabaliem.
LD 13704

Visi mane barē,
Nei vienas neužtarē.
Mano brolytis per kiemā ējo,
Ir kardužēlī rankoj turējo:
- Dabar, svainyti,
Kā tu darai sesytei?
Nulēks galvelē
Kai kopūstēlis <...>¹⁰

¹⁰Visi mani bāra,

Ne viens neaizstāvēja.

Mans brālītis pār pagalmu gāja,

Un zobentiņu rokā turēja:

- Nu, svainīti,

Ko tu dari māsiņai?

Noripos galviņa

Kā kāpostiņš <...>. (44., Liudo Rēzos Dainos, 1935, citēts pēc Baldžus)

2.4 Citi zagšanas iemesli

Līgavas arī dažreiz pašas grib, lai tautas viņu nozog. Tādā gadījumā, ja meitas ir neapmierinātas ar kādu bargu kungu, pie kura viņas dzīvo. „Lai izrautos no negoda un verdzības, bija jābēg uz pārnovadu pie cita kāda godīgāka kunga. Lai kungs uz meitu neturētu ļauna prāta un neatriebtos vecākiem, tad precinieks ar līgavas un viņas vecāku ziņu viņu veda zagšus uz cita kunga novadu.” (Austrums 1993: 38)

- Verpki, močiutē,
Labai plonai,
Rasi išeisi
Labai toliai.
-Verpkis, dukrytē,
Tu dar ploniau,
Rasi išeisi
Tu dar toliau.¹¹

Bēdzin bēgu bargā kunga,
Vairāk laiska arājiņa:
Ne mūžam bārgi kungi,
Mūžam laisks arājiņš.
LD 13349

¹¹- Vērp, māmiņa,

Ļoti plāni,

Varbūt izdosi

Ļoti tālu.

- Vērp, meitiņa

Tu vēl plānāk,

Varbūt iziesi

Tu daudz tālāk. (104., A. Juškeviče. Lietuviškos svobdinēs dainos, 1883, citēts pēc Baldžus)

Meitas arī pašas jau sen sev noskata piemērotu precinieku, iemīlas viņā, taču ne vienmēr vecāki un brāļi atbalsta viņu ieceres. Tad meitām nekas cits neatliek kā samierināties ar vecāku un brāļu lēmumu vai arī sarunāt ar precinieku, lai tas viņu nozog un slepeni aizved uz savu sētu.

Bargas tautas mani grib,

Brāliņš mani nevēlēja.

Kad brāliņ, nevēlēji,

Bēdzin bēgšu tautiņās.

LD 13586

Arī tad, ja meitai nepatīk dzīve pie vecākiem, vecāku vai brāļu izturēšanās dēļ, meita sarunā ar kādu precinieku, lai tas viņu nozog. Parasti lauku sētā ir nepieciešami gan puīši gan meitas, kas var strādāt lauku darbus, vecāki un brāļi negrib laist savas meitas prom no mājām, jo tad būtu jāņem palīgā darbos kāda cita meita, kurai par padarīto būtu jāmaksā.

Es iekāp' laiviņē,

Lai dzen vēj', kur patīk.

Bāliņš sauc, rād' rociņ':

Nāc, māsiņ, maliņēi!

Es nenākš' maliņēi,

Kam jūs man nīdant nīd'.

LD 13585²

Meitas zog arī slavas un goda dēļ. Tad ja vecāki, brāļi un pārējie radi ir jau iepriekš visu norunājuši un nolēmuši, ka ir ar mieru meitu atdot tautietim, tad zagšana tiek inscenēta un visi dara visu iespējamo, lai zagšana labi notiktu. Tad paņem arī pūru līdzī.

Ceļā tiek atstātas dažādas zīmes, lai panāksniekiem vieglāk atrast ceļu. Ceļā bija arī muzikanti, kas norādīja meitas radiem ceļu. Atraduši māsiņu braša tautu dēla mājās jau nomičotu, tie sēžas pie galda un visi laimīgi dzer kāzas.

...Jājat, brāļi, simtu jūdžu,
Nesaudziet kumeliņus,
Nesaudziet kumeliņus,
Panāksiet celiņā. -
Nojājām pirmu simtu,
Dajājam augstu kalnu.
Augsta kalna galiņā
Trejdeviņi bundzenieki.
Ai, mīļie bundzenieki,
Kam jūs še bungojat?
- Tai māsai bungojam,
Ko šodien garām veda.
- Ai, mīļie bundzenieki,
Vai jau sen garām veda?
- Nava ilgi, steidzaties,
Vēl ceļā panāksat.
LD 13646

Prane Dundulienė grāmatā „Senieji lietuvų šeimos papročiai” apgalvo, ka līgavas

zagšana kā sievas iegūšanas veids, visintensīvāk norisinājās II – I gadu tūkstoši pirms Kristus.

Ar kristietības ienākšanu baznīca sāk šo tradīciju aizvien vairāk apkarot un iznīcināt. „Līgavas zagšana un aizvešana ar vai bez viņas pašas ziņas, bet parasti gan bez viņas vecāku piekrišanas, dažādu iemeslu dēļ ir bijusi visai izplatīta viduslaiku Eiropā. Jau ar 5. gs. pēc Kr. to apkaro baznīcas koncili, lai gan tajos, tāpat kā vecākajos ģermāņu likumos, neizpaužas sevišķa bardzība, notikušo vērtējot vairāk no civiltiesiskā viedokļa un liekot samaksāt līgavas maksu, kas būtu pienākusies dzimtai jeb vecākiem (pie anglosakšiem), vai arī pieprasot aizvesto dot atpakaļ tās aizbildņiem, pēc kam, ar tiem vienojoties, vainīgais var meklēties pēc līgavas parastā kārtībā.” (Straubergs 1936: 87-88)

„Baznīca to apkaroja dažādiem sodiem, pat kakla tiesu. 1422. g. Livonijas zemes tiesas nosaka: ja kāds nevācis ar varu aizved sievu vai meitu, tas sodāms ar kaklu. Arī 1507. g. Valmieras landtāgi šo aizliegumu atkārtoti, jau piemetinot: bez viņas draugu un pašas gribas un atļaujas. Tāpat noteikumos ir paredzēts: ja kāda meita aizvesta ar viņas pašas ziņu, tad tos būs nekavējoties kopā dot un laulāt.” (Memenis 1992: 15)

Šī tradīcija ir pastāvējusi ļoti ilgu laiku, tāpēc baznīcai pret to vajadzēja īpaši sīvi cīnīties. Acīmredzot tautā līgavas zagšana bija ļoti pierasta un sena tradīcija. Iespējams, ka šīs senās latviešu un lietuviešu paražas svešautiešiem likās nesaprotamas, brutālas un pat mežonīgas.

„Latviešu” (arī lietuviešu) „tradicionālās kāzu (vai vedību) ieražas jau izsenis samērā sekmīgi cīnījušās par izdzīvošanu, darot to veiksmīgāk nekā ar cilvēka dzimšanu vai miršanu saistītās ieražas. Jau kopš 13. gs., bet īpaši kopš 16. gadsimta tās pretstāvējušas baznīcas valdošajai un noliedzošajai attieksmei, 19. gs 2. pusē un 20. gs. sākumā spraukušās cauri krievu un vācu „moderno tradīciju” prasībām, pilsētas dzīvesveida ienestajām korekcijām un, visbeidzot, komunistiskās ideoloģijas nežēlīgā uzvaras gājiena laikā pēc Otrā pasaules kara paglābušās elementos, lietiskās izpausmēs, cilvēku atmiņās. Tieši kāzu svinībās blakus baznīcai vai „zagsam” senās ieražas caur

radu, draugu un kaimiņu aktīvu klātbūtni visvairāk saglabāja savu nozīmi, īstenību, sabiedrības apliecinātu derību jauno starpā noslēdzot.” (Tihovskis 1993: 112)

3 Zagšanas dažādās izpausmes publicētajos etnogrāfiskajos kāzu ieražu aprakstos

20. gs. otrās pusē un 21. gs. sākumā termins „līgavas zagšana” ir zaudējis tradicionālo kontekstu, ir notikusi jauna konteksta piešķiršana. Līgavas zagšana vairs nenozīmē sievas iegūšanas veidu kā tas bija senāk, bet kā spraigu un atraktīvu tradīciju, kas lielākoties notiek pirms līgavas mičošanas.

Mūsdienās tiek zagta ne tikai līgava, bet arī līgavainis, vedēji. Tiek zagti dažādi priekšmeti, par kuriem vēlāk var dabūt izpirkumu. Pat bērni iesaistās šajās zagšanas, jo tā ir kā interesanta spēle, turklāt var dabūt dažnedažādus gardumus kā izpirkuma maksu.

Jau pat precību procesā ir saskatāmas dažas iezīmes no līgavas zagšanas un pirkšanas motīviem. Kad precinieks ir ieradies meitas mājās un visi tradicionālie ievadvārdi ir teikti, tad precinieks izlūdz meitu no viņas piederīgajiem, aicina rādīt savas meitas. „Kad precinieks beidzot māti pierunājis meitas parādīt, tad vēl viņam īsto meitu tik drīz neredzēt. Pa priekšu istabā ieved kādu vecu māmiņu vai ganu meiteni. Citos apvidos pieņemts otrs veids, kā preciniekam meitu parādīt. Tur preciniekam jāiet viņu meklēt, bet iecerētā līgava vienmēr paslēpusies kopā ar citām meitām un pēc meitu atrašanas preciniekam vēl jāsažīmē īstā no visas rindas.” (Grīns 1992: 255) Senās līgavas zagšanas tradīcijas laikā līgavas slēpās vai tika slēptas- puisim noskatītā meita bija jāmeklē.

Lietuviešu kāzās šī tradīcija ir līdzīga. Kad kāzinieki atbrauc uz meitas mājām, līgava tiek noslēpta. Taču jāatrod un jāatpazīst līgava ir vedējtēvam. „Pirmajā kāzu rītā precinieks ar savu pulku ierodas līgavas mājās [...] Pirms viņu atbraukšanas, līgava var tikt paslēpta. Viņa jāmeklē, jāatrod un jāatpazīst ir vedējam.” (www.vestuves.lv) Iespējams, tas ir tādēļ, ka vedējtēvs ir tas cilvēks, kurš ir savedis abus jauniešus kopā. Kādreiz tieši vedējtēvs pierunāja abus jauniešus precēties, bieži vien meitas nemaz

nezināja un nepazina savu nākamo vīru, taču viņas piekrita precēties, jo vedējtēvs bija saslavējis un izdaudzinajis jauno vīru. Tāpēc vedējtēvs vislabāk zināja līgavu un varēja vieglāk atpazīt.

„Pat visprastākais vīrietis varēja dabūt skaistu meiteni, ja viņš bija, protams, bagāts tajos laikos. Ja viņš varēja atrast tādu vedēju- runīgu, dikti gudru, jo no vedējiem ir atkarīgs vai tās kāzas ir labas vai sliktas. Jo vecu vecos laikos tie vedēji, tas saucamais piršlys, viņš brauc pie zināmiem cilvēkiem, kam ir meitene, un ved to līgavaini, nu, viņus sapazīstināt. Taču nebija, ka iemīlas un tad tikai. No tā bija atkarīgs kā viņš prot pierunāt, ka tā ir skaista, parādīt, kāda viņa gudra, kāda viņa bagāta, vai otrādi- vīrietis. Un tā bija, kā saka, ļoti labas kāzas sataisītas un sagatavotas- bagātas un skaistas, bet tie jaunlaulātie bija nākamajā dienā baigi nelaimīgie. Jo bija absolūti nepazīstami, pilnīgi nelīdzīgi viens otram. Un tā bieži vien bijis, ka izjuka vienkārši laulība.”

Birutė Januškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl.

Kāzu pirmajā dienā, kas sākās ar izdeviņām, kad atbrauca vedēji, līgava slēpās. To varam redzēt šajā latviešu tautas dziesmā:

Šņākdami, krākdami

Vedēji nāca;

Mūs' māsa lēkdama

Klētī bēga.

LD 16203

Izdeviņu otrajā dienā, kad visi bija sasēdušies pie galda, vedēji pamanīja, ka līgava ir pazudusi. Tad sākās līgavas meklēšana. Līgavas māte bija paslēpusi meitu klētī vai arī kur citur un aizslēgusi durvis. Kad vedēji ar līgavas māti ir visādi kaulējušies un māte beidzot atslēgusi durvis, tad vedējiem bija jāatrod īstā līgava, jo klētī bija paslēpušās

vairākas meitas, kas bija apklātas baltiem palagiem. Ja ar pirmo reizi neveicās, tad bija vien jāiet atkal klētī un viena no meitām jāizvēlas.

Arī mūsdienās kaut kas līdzīgs ir sastopams. Kad vedēji ir ieradušies līgavas mājās, viņiem „ir jābūt gataviem, ka līgavaini varētu sagaidīt viltus līgava, un jāsaņemas simbolisks izpirkums”. (Pozņaka 2005: 14)

„Pie līgavas mājām ir izpiršana, tad, kad aizbrauc. Nu, vismaz mēs tā darām, un manā pusē tā ir. Mēs paņemam to brūtgānu, aizbraucam noteiktajās laikā līdz tai līgavai un tur priekšā ir sataisītas viltus līgavas. Parasti viņas ir trīs. Nu, tad ved viņas priekšā tā māte. Tā īstā ir pati pēdējā. Riktīgajam līgavainim ir, piemēram, līgavas kurpe līdzī, jā, nu, lai viņš varētu atkauties no tām, ka viņam vajag meiteni, kam derēs šitā kurpe. Un tad, piemēram, kādreiz esmu darījusi tā, ka kamoliņus iedot tā līgavas māte, lai tin tas līgavainis to kamoliņu, un tad tā dziedāja galā iznāk tās viltus līgavas, kā saka, uzreiz jau tā neatdod tā māte to līgavu, to savu meitu, tur vēl pakaulējās. Un tad attiecīgi tautasdziesmas dažādas piemeklēt var.”

Inguna Klaučēna (bijusi par vedējmāti desmit kāzās), Tukums (stāsta par pēdējiem trīsdesmit gadiem).

Šajās darbībās tiek parādīts, ka panāksnieki nevēlas šķirties no savas meitas, tiem ir žēl, ka meita dodas projām pie sava nākamā vīra. Lielu centieni to aizkavēt parādās arī līgavas ģērbšanā, kad līgavas ģērbēji un matu sukātāji speciāli sajauc līgavai matus, tādejādi paildzinot ģērbšanās procesu.

Lietuviešu kāzu tradīcijās ir sastopama līdzīga līgavas slēpšana, taču līgava tiek slēpta ne tikai tad, kad vedējs ar līgavaini brauc pie iecerētas, bet arī meiteņu vakarā (mergvakaryje), kas notiek pirms kāzām.

„Pirms kāzām līgavai ir meiteņu vakars. Tiek norobežota vieta ar tautiskām jostām, lai nenāktu sveši cilvēki. Tad tur ir dialogs- sargs un viesis. Nu, tur tādi tradicionāli joki. Tad svešajam- līgavainim jāatrod savējā. Lai atrastu savu līgavu, viņi arī dara visādus jokus. Sasēdina visas meitenes apsedz ar kādu, teiksim, palagu, ka redzami tikai ceļi, un tad staigā, nedaudz pieskaras ar roku. Nu, tās ir tādas spēles- meiteņu un puisi vakara spēles.”

Birutė Januškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl. (stāsta par pēdējiem divdesmit gadiem).

Arī šajā lietuviešu tradīcijā, tāpat kā latviešiem, var būt, ka starp visām apsegtajām meitenēm ir kāds puisis vai kāda vecāka gadagājuma kundze. „Kādreiz meiteņu vidū tiek apsēdināts kāds puisis vai vecāka sieviete, un visi gaida, kad jauneklis uz viņu parādīs. Pat tad, ja viņš zina, kura ir viņa mīļotā līgaviņa, labāk, ja viņš uzreiz neuzmin. Savādāk laulāto dzīve būs neinteresanta, ļoti vienmuļa un neko jaunu neatnesīs.“ (Bindokienė 1989: 275)

Latviešu kāzu tradīcijās, kad līgava jau ir aizvesta uz tautieša sētu, viņu ved istabā. „No senajiem līgavas zagšanas laikiem, kad līgavu veda aizsietām acīm, lai viņa nezinātu ceļu atpakaļ, uzglabājusies paraža dažās vietās līgavu vest ar aizklātu seju. Vēlāk sejas aizklāšanu iztulko par līgavas kautrības pazīmi.” (Grīns 1992: 308)

Līgavas zagšanas tradīcijas pirmsākumos, kas ir attēlota latviešu un lietuviešu tautas dziesmās, mičošanu veica pirms panāksnieku ierašanās. Līgavu nomiņoja tautieša mājā, pirms bāliņi paspēja atbraukt pakaļ māsiņai.

Kad līgavas zagšana kā līgavas iegūšanas veids beidza pastāvēt vai arī tad, kad līgavas un līgavaiņa radi bija vienojušies par „līgavas zagšanu”, panāksnieki un vedēji vairs nebija nepazīstami cilvēki. Tie jau zināja ceļu un pazina viens otru, taču vecā tradīcija vēl turpināja pastāvēt.

Kad panāksnieki ir ieradušies, notiek līdzīgas darbības tam, kā vedēji tika uzņemti līgavas mājās- sākumā nelaida iekšā, notika kaulēšanās. Panāksnieki atsakās doties projām, jo ir sadzinuši māsas pēdas. Ja mārtošana jau ir bijusi pirms ilgāka brīža, tad panāksniekiem atbraucot, līgava ir jau noguldīta vai arī paslēpta. Latviešu tautas dziesma skan šādi:

Labvakar, jūs tautiņas,

Kur likāt mūs' māsiņu?

Vai klētēje aizslēdzāt?

Vai druvāje stādījāt?

Ja klētēje aizslēdzāt,

Dodat klētes atslēdziņu;

Ja druvāje stādījāt,

Parādāt druvas ceļu!

LD 19097

Lībiešu kāzu tradīcijās vērojamas līdzīgas iezīmes, kas palikušas no līgavas zagšanas un pirkšanas laikiem. Kad jaunais pāris atbraucis no baznīcas un, „kad lūgšana noturēta un visi paēduši, jaunā sieva (mārša) un vēl divas jaunas meitas slepus aiziet uz klēti, un jaunās sievas māte aizslēdz durvis. Tagad dižvedējs ar dižvedēja sievu dodas meklēt jauno sievu, bet viņu nevar atrast”. (Šuvcāne 2003: 165)

Vēlāk, kad ir atrasta jaunās sievas māte ar atslēgām, visi dodas uz klēti. „Tad dižvedējs noliek dažus naudas gabalus uz klēts sliekšņa. Nāk jaunās sievas māte ar daudz atslēgām un dod dažas dižvedējam, lai viņš atslēdz klēti, bet atslēgas arvienu nav īstās, un

dziesmu karš turpinās ilgu laiku, kamēr dižvedējs uz klēts sliekšņa noliek vēl dažus naudas gabalus. Jaunās sievas māte kļūst nikna, ka viņš ar tik daudz atslēgām nevar atslēgt klēts durvis, un, nostājusies durvju priekšā, paņem visu nolikto naudu un pati atslēdz durvis. Tagad dižvedējs ieiet klētī un meklē jauno sievu, bet izliekas, ka viņu nepazīst; viņš satver vienu no jaunajām meitām un ved pie klēts durvīm. Kad nu viņu neatzīst par īsto, viņš palaiž viņu atpakaļ un satver otru vai pat to pašu vairākkārt, kamēr notver īsto- jauno sievu. Dižvedējs paņem jauno sievu aiz rokas un ved ārā no klēts, iepriekš cirzdam ar zobenu klēts durvju sliekšņi un stenderēs un ar zobengalu izveido krustu iekšpusē un ārpusē.” (Šuvcāne 2003: 166)

Dažādu priekšmetu „zagšana” un „līgavas zagšana” notiek arī kāzām beidzoties, kad panāksnieki dodas projām. „Braucot uz līgavas mājām, panāksnieki mēģināja kaut ko „nozagt”.

Zogama manta bija: trauki, naži, kāzu pīrāgi, vistas. Panāksnieki ar to gribēja nodibināt sakarus ar tēva sētu (pēc nozagtām mantām ejot, jaunajai sievai rodas iemesls pirmajam apciemojumam). Vedēji, panāksniekiem nemanot, saziēda zvanus, lai tie neskanētu. Braucot mājās, panāksnieki mēģināja nozagt mūsu, bet līgavainis ar saviem radiem to aizsprostoja aiz galda. Nevarēdami nozagt mūsu, viņi zaga citas mantas vai traukus.” (Aizsils 1941: 364- 365)

Lietuviešu kāzās dzīvu radību zagšana arī ir sastopama, tikai šī zagšana ir tāpēc, lai jaunlaulātajiem būtu kaut kas kopdzīves sākumam- kāda vista, gailis, suns.

Interesanta tradīcija lietuviešu kāzās ir zagt apavus, mūzikas instrumentus un pat dažādus apģērba gabalus. Tas notiek naktī, kad visi jau ir aizmiguši.

„Var notikt tā, ka rītā, ja muzikanti piedzērsies un neuzmanīs savu instrumentu, tad rītā viņam nebūs ar ko celt jaunlaulātos. Ļoti liela tradīcija ir, ka muzikanti sargā savus mūzikas instrumentus. [...] Bet tad, kad visi aizmieg, tie tādi gudrinieki, paņem maisu un pa kluso iet un skatās, pakustina kāju, ja kāds jau dziļi iemidzis, apavus no

kājām nost, maisā iekšā. Kaut pa vienam apavam, vienalga. Un tad salasa un, protams, ka no rīta pamodina visus tie muzikanti. Un tad skatās- viena apava nav. Nu, tad, protams, tā izpirkšana, nu, tā.”

Birutė Januškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl. (stāsta par pēdējiem divdesmit gadiem).

Tā zagšana ir vienmēr- kurpes zog, visu zog, arī bikses zog. Nu, protams, ka atdod pēc tam. Es domāju, ka šī tradīcija jau izzūd. Teiksim, mana brāļa kāzās brālis jau nesaprata ko tā zagšana nozīmē, viņš apvainojās, kad mēģināja zagt.

Edmundas Trumpa, Šnipiškės

Taču interesantākais ir tas, ka šī tradīcija liek cilvēkiem kāzās tik ļoti nepiedzerties. Kāzu viesiem, muzikantiem un visiem pārējiem ir jābūt tādā stāvoklī, lai verētu uzmanīt savus apavus vai mūzikas instrumentus, jo neviens taču negrib vēlāk tos izpirkt.

„Lietuvā tā ir- kāzas ir kāzas, pat bērēs citi piedzeras, bet tā ir tāda kā tradīcija, lai nepiedzertos. Cilvēki taisa tās zagšanas- kurpju vai instrumentu, vai kaut ko. Jo tas nav smuki. Kas būs, ja muzikants piedziersies? Tad viņam nebūs instrumenta un kāzas izjuks. Kur viņi dabūs citus muzikantus? Kas būs, ja līgavainim nozags apavus? Tad taču basām kājām būs jāiet! Tā ir tāda kā tradīcija, lai viss būtu kārtīgi.”

Birutė nuškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl. (stāsta par pēdējiem divdesmit gadiem).

Latviešu kāzās pieņemts pēdējā dienā cienāt viesus ar kāpostiem, kas ir kā zīme, ka kāzas beigušās un viesi var doties uz mājām, taču nevienmēr viesi grib beigt

svinēšanu. Tie nozog katlu ar kāpostiem un paslēpj to kaut kur. Jo ilgāk tiks meklēti kāposti, jo ilgāk viesi varēs svinēt. Protams, viesiem tas sagādā lielu prieku un jautrību. Šī tradīcija biežāk sastopama latgalē, taču arī citur Latvijā tā vēl pastāv.

4 Tradīcija un tās interpretācijas izmaiņas pēdējo trīsdesmit gadu laikā

20. gs. 2. pusē un 21. gs. sākumā „līgavas zagšana” latviešu kāzās notiek pirms mičošanas. Līgavu lielākoties „zog” panāksnieki. Līgava bija „jānozog” līdz divpadsmitiem naktī, jo tad notiek līgavas mičošana. Pēc mičošanas līgava jau ir sievas kārtā, un tad to „zagt” vairs nedrīkst.

Savukārt lietuviešu kāzās līgavas tiek „zagta” pēc vedējtēva „pakāršanas” vai arī pirms. Tā ir interesanta tradīcija, tā izpaužas šādi- vedējtēvs tiek apsūdzēts par to, ka ir melojis, ka līgava ir ļoti skaista, bagāta un gudra, tāpēc par melošanu viņš tiek satverts (varētu teikt- nozagts) un aizvests pie kāda koka. Tur tiek nolasīts spriedums. Pašu vedējtēvu nepakar, taču tiek izveidota tāda kā lelle, kas simbolizē vedējtēvu un to gatavojas pakārt kokā. Šo lelli tā arī nepakar, jo līgava izglābj vedējtēvu, uzliekot tam linu dvieli pāri plecam. Šī ieraža notiek otrajā kāzu dienā, līdzīgi kā latviešu kāzās, taču mūsdienās visas tradīcijas cenšas ievērot pirmajā dienā (bieži vien kāzas noris tikai vienu dienu), jo tā ir lētāk un izdevīgāk.

Latviešu un lietuviešu kāzās līgavas zadzēji ne vienmēr ir pietiekami izveicīgi vai arī līgavai ir labi sargātāji, kas neļauj zadzējiem īstenot savu iecerēto. Galvenais līgavas sargātājs, protams, ir līgavainis, kas līdz divpadsmitiem (latviešu kāzās) cenšas būt līgavai blakus, taču arī vīramātes ļoti uzmana jauno vedeklu. Domājams, ka viņas palīdz savam dēlam, jo it kā viņam būtu jānosargā sava topošā sieva, taču līgavainis vēl nav tik pieredzējis un tik izveicīgs, tāpēc mātēm jānāk palīgā.

„Mani gribēja zagt, bet vīramāte kā klints stāvēja priekšā un neļāva. [...] Un vīramāte mani turēja visu laiku apkampušos un neļāva nevienam tuvoties, lai tik nenozagtu.

Dzidra Skuja, Rīga.

Līgavainis savu līgavu nevar ne vienam uzticēt, jo nevar būt drošs par to, ka izraudzītā uzticības persona necentīsies „nozagt” līgavu vai arī kādam palīdzēt to īstenot. Kāzās līgavas zadzējs var būt jebkura persona, arī bērni piedalās šajā pasākumā, jo ir interesanti iejusties spiegu lomā un beigās nopelnīt kādu kārumu, piemēram, konfektes.

Bieži vien, lai izvairītos no līgavas „zagšanas”, jaunais pāris sasiemas ar kādu jostu vai arī visu laiku tur viens otru pie rokas, lai nevarētu viņus izšķirt. Tikko kāds palaidīs roku vaļā, tā līgava vai līgavainis var tikt nozagts, jo viesi visu laiku jauno pāri uzmana.

„Parasti zog čigāni jau no seniem laikiem, tāpēc līgavu sasiemas ar līgavaini, bet tas nepalīdz.”

Agnese Vītola, Rīga, Limbaži

Šajā tradīcijā iesaistās pat bērni, kas ir lieliski spiegi, jo jaunlaulātie viņiem parasti nepievērš uzmanību- nedomā, ka bērni varētu viņus apdraudēt. Taču bērniem tas ir ļoti interesanti un var dabūt dažādus gardumus kā izpirkumu, jo arī viņi ir ieguldījuši savu darbu, lai kāds tiktu nozagts.

„Izpirkums var būt vienalga kas. Pat konfektes, jo bērni tur ir kā spiegi. Viņi skatās. Viņiem arī patīkami nopelnīt kādu konfekti.”

Birutē Januškienē, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl. (stāsta par pēdējiem divdesmit gadiem).

Latviešu kāzās bieži vien līgavu cenšas „nozagt” tieši dejas laikā, jo pirms mičošanas ir jaunā pāra pirmais valsis un dejas. Deju laikā līgavu ir viegli „nozagt”, jo

pēc jaunā pāra pirmā valša līgavu grib izdancināt arī radi un draugi. Viens no šiem līgavas dancinātājiem var izrādīties „zadzējs”, tāpēc līgavainim ir jābūt ļoti uzmanīgam:

„Manās paša kāzās pirms 15 gadiem līgavu vēlējās nozagt ar mašīnu, tomēr apzinoties situāciju, izdevās viņu nosargāt, jo neļāvos provokācijai- ļaut citam ar viņu dejot, esot aktīvam dejotājam pašam! Vienās citās kāzās līgavu nozagām, jo bija daudz ciemiņu un līgavainis uzticējās sev tuvam radiņam pirms mičošanas ar jauno sievu ļaut dejot! Viņš burzmā lēnām aizdejoja līdz durvīm, kur gaidījām vēl 3 vīrieši, satvērām līgavu un aiznesām, paslēpjot viņu netālu esošajā mājā, par ko izpirkumā prasījām kasti šampanieša un vēl kaut ko, skaidri vairs neatceros! Viss beidzās ar izpirkuma saņemšanu, tomēr gandrīz nojaucām mičošanu, jo neparko nepiekritām vieglākam izpirkumam! Viss beidzas labi un tālāk visu nakti un nākamo dienu dzērām šampi vien.”

Kaspars Fels, Talsi, Saldus.

„Senos laikos līgavu zaga līgavainis, bet mūsdienās līgavainim vai pareizāk sakot jau vīram kāzu laikā mēģina zagt sievu. Zagšanas paņēmieni ir atkarīgi no zadzēju izdomas, bet parasti (esmu piedalījies) mēģina līgavu uzaicināt uz deju un dejojot aizvirzās līdz durvīm kur gaida pārējie zadzēji un tad tik stiepj līgavu prom. Parasti līgavu aizved ar mašīnu kādu nelielu gabaliņu prom no svinību vietas un kāds no zagļu bandas paliek tirgoties ar līgavaini par izpirkumu. Izpirkums protams ir simbolisks parasti uz grādiem 40, lielākā atrakcija ir tieši tirgošanās.”

Uģis Treide, Rīga, Cēsis.

„Mani nozaga dejas laikā, tipa draugs uzlūdz padejot, pārmeta pār plecu un aizstiepa, vīriņš nepaspēja ne attapties. Pārrunas veda vīrs ar vedēju, izpirkuma maksa bija- iet pa Vecrīgas ielām un vākt novelējumus turpmākai laulības.”

Eva Belija, Rīga

Ir sastopama ne tikai „līgavas zagšana”. „Zog” arī vedējus un pat līgavaiņus. Pēdējos divdesmit, trīsdesmit gados līgavas diezgan reti „zog”, jo bieži vien tās ir grūtniecībā vai arī baidās no kādiem sarežģījumiem. Taču kāzu viesi nav apturami, tiem gribās kādu interesantu atrakciju. Tāpēc par „zagšanas” upuri var kļūt jebkurš, kā tas redzams šajos stāstos:

„Viņiem jābūt visu laiku kopā, tā pat kā jaunlaulātajiem, to visu kāzu laiku. Viņi nevar viens bez otra nekur parādīties. Viņiem jāturas vienam pie otra rokas, jo viņus tā pat kā līgavu, var nozagt.”

Birutē Januškienē, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl.

„Esmu bijusi ļoti daudzās kāzās gan kā ciemiņš, gan arī kā vedējmāte, bet tā īsti par to zagšanu nemaz nezinu. Arī zagšana nav bijusi, bet gatavojas jau nu tam visās kāzās! Tiesa, vienās kāzās nozaga - vedējmāti, bet tas nu bija tāds joks - uz īsu brītiņu.”

Ineta Sīklēna, Smiltene

Ir gadījumi, kad līgavu vai kādu citu „nozogot”, neviens pat nepamana, ka kaut kas tāds ir noticis, tas, protams, nav patīkami ne līgavai, ne „zadzējiem”. Īpaši, ja „zadzēji” ir diezgan iereibuši, „zagšana” var izvērsties diezgan nepatīkama, tā arī var sajaukt visu kāzu scenāriju, kas atspoguļojas šajos stāstos:

” Līgava dejoja un pašās dejas beigās vīri metās viņu saķert un nozagt, bet vīriem laikam JAU "bija jautri", tāpēc kārtīgi neizdevās saņemt līgavu un aizskriet. Zaglis paklupa un kopā ar pārējiem līdzdalībniekiem un līgavu apgāzās zālē. Sapratuši, ka ir "izgāzušies" un viņi vairs nevarēs zagt līgavu, atstāja viņu mierā. Smieklīgi, ka līgavainis nemaz to nemanīja un zagšanas laikā bija pavisam kur citur. Visu palaida garām. Zagļi jau nespēja rimties un tāpēc nozaga vedējmāti. To arī nepamanīja (tad jau veikli zagļi) un viņa tika aiznesta uz kaimiņmāju. Pēc kādām trīs stundām viņu pagurušu un niknu atlaida. Zagļi nelaida vaļā un turpināja atzīmēt virtuvē, bet pārējie tikai ļoti vēlu atskārta, ka pašas vedējmātes nav. Lai arī tika meklēts pa malu malām, nesekmīgi un pie kaimiņiem neviens neiedomājās meklēt. Re: dažkārt līgava izkļūst sveikā!”

Jānis Erdmanis, Rīga.

„ Vienās kaut kādās kāzās bija, ka tas līgavainis nelikās zinis. Nu, nozaga, nu, labi. Nu, pēc tam ko viņi izdarīja? Vienkārši atveda atpakaļ. Kur viņi liks to līgavu?”

Imants Klūdziņš, Rīga.

Latviešu kāzās līgava „jānozog” līdz divpadsmitiem, taču līdz tam laikam viesi lielākoties ir diezgan iereibuši, tāpēc var notikt visādas nepatīkšanas. Bieži vien tiek saplēsti plīvuri, kleitas.

Līgavas baidās no dzirdētajiem nostāstiem par to, ka līgavām nereti tiek salauztas rokas, kājas, pat bijuši nāves gadījumi. Šie nelaiemes gadījumi neattiecas uz līgavām vien, jo arī jaunie līgavaiņi mēdz diezgan asi un neapdomīgi reaģēt- lielā ātrumā ar mašīnu dzīties pakaļ „nolaupītajai” līgavai vai tamlīdzīgi.

Ne vienmēr kāzu viesi ir uzmanīgi un nosvērti, kam pietiek ar vienkāršu deju, dziesmu vai ko tamlīdzīgu kā izpirkumu.

„Kāzās mūsdienās notiek visādi. Vienu brīdi bija ļoti mežonīgi. It sevišķi, kad sadzērās veči un tad grāba un rāva to līgavu uz visām pusēm, un stiepa. Vienkārši tur visādas scēnas bija un nepatikšanas. Bija arī kādi nelaimes gadījumi, kad tās līgavas noslēpa visnepiemērotākās vietās. Vienreiz bija tā, kad ielaida viņu akā- vecā akā un tur bija čūska un sakoda to līgavu, un kad viņu izvilka ārā, tad bija jau beigta.”

Līga Klūdziņa, Rīga.

Ja kāds no kāzu viesiem ir izlēmis „nozagt” vedējmāti vai vedējtēvu, tad vedējiem tas sagādās tikai raizes un uztraukumu, jo vedējiem ir jārūpējas, lai viss būtu kārtībā, lai mičošanai nekas netrūktu (piem., mices vai vainadziņa) un tamlīdzīgi.

Mēdz būt ļoti apķērīgas un izveicīgas vedējmātes, kas jau pašā kāzu sākumā pasaka, lai viesi nemaz nedomā par kāda „zagšanu”, piemin kādu baisāku atgadījumu, piemēram, ka līgava kāju izmežģījusi „zagšanas” laikā. Tad arī kāzu viesiem pazūd vēlēšanās līgavu „zagt”, jo neviens taču negrib nodarīt pāri.

„Man kā vedējmātei ir baigā nedrošības sajūta, ka tu zini, ka kaut kas var aizkavēties, kaut kur kaut kas var nenotikt un tā, jo it kā jāpaspēj uz to mičošanu. A mums ar tām visām zagšanām sanāca tā, ka mēs pagriezām pulksteni uz atpakaļu. Tad mēs neko nenokavējām. To tikai divi cilvēki bija pamanījuši.”

*Ieva Freimute (bijusi vairākās kāzās gan par vedējmāti, gan arī kā viesis),
Dundaga, Rīga.*

Vislabāk ir tad, ja jaunais pāris jau pirms kāzām ir vienojušies par to, ka „līgavas

zagšanu” netaisīs un arī visi viesi to zina, tad nav lieku pārpratumu. „Dažās kāzās galda kartēs tālredzīgi iedrukāts teksts:

Ēdiet, dzeriet, līksmojiet,

Līgaviņu nezodiet!

Var arī tā!” (Sēja, 2003.)

„Visi zināja, ka viņš ir nenormāli greizsirdīgs, un, ja mani nozags un es pabūšu kādu laiku tur ar svešiem puisiem, tad būs scēnas un var kāzas sabotēt. Un tad mūsu dancotāji noorganizēja tā, ka viņi ieradās bars ar „neandertāliešiem”- mežoņiem ādās, milzīgiem kauliem. Vispār tie kauli bija tiešām unikāli- īstas zirga kājas novārtas kaut kādas, vēl ar gaļu karājās. Un tad ēda to gaļu. Bija milzīgi tie kauli. Nu, un tagad tā: „Vai nu tu atmini piecas mīklas, ja tu piecas mīklas neatminēsi, tad mēs līgavu nozogam. Ja atminēsi, tad paliks līgava.” Un tad, dabiski, minēja tās mīklas, visi centās palīdzēt. Nu, tā, tas tā smuki bija. Tīri labi.”

Līga Klūdziņa, Rīga.

Lai „zagšana” labi izdotos, ir svarīgs ne tikai „zadzēju” „zagšanas” izpildījums, bet svarīga arī līgavaiņa attieksme pret to. „Latvju rakstos minēti pat tādi šaušalīgi gadījumi, kad aizvainotais līgavainis nemaz neesot gājis meklēt nozagto līgavu. Un kur nu vēl apcelšana par to, ka vīrs nav pratis nosargāt jauno sievu!” (Sēja, 2003)

„Labi, ja līgavainis normāli to uztver. Bet vienās kāzās, labi, viņš tur jokojās, jokojās, bet pēc tam jau viņš palika dusmīgs. Māsīcas kāzās līgavu ar mašīnu aizveda uz citām mājām. Viņam prasīja izpirkuma maksu, viņš iedeva, tiem bija par maz, un viņš

nikns palika. Ar nākošo mašīnu skrēja meklēt.

Skaidrīte Bogdanova, Baloži.

Mūsdienu izpratnē līgavas „zagšana” ir kā pārbaudījums jaunajam līgavainim. Viņam ir jānosargā sava mīlotā. Ja tas izdodas, tad līgavainis ir pierādījis galvenokārt līgavai un viņas radiem, ka viņš spēs visu kopdzīves laiku parūpēties par savu sievu, ģimeni, varēs to pasargāt no dažādām nelaimēm un likstām.

Savukārt lietuvieši pat nepieļauj iespēju, ka līgava tiks nozagta. Līgavainim līgava ir jānosargā un viss. Tas ir pilnīgi vienalga, ar kādiem paņēmieniem līgavainis sargā- vai vecāki palīdz, vai vedēji, vai ir speciāli līgavas sargi, bet līgava nedrīkst būt nozagta.

„Es tikai zinu to, ka, ja jau nozaga līgavu, nu, tad tas ir ārprāts. Tad ir slikts vīrs viņai, vienkārši. Tad ir sliktas kazas.”

Birutė Januškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl.

Protams, bieži vien „līgavas zagšana” izdodas bez starpgadījumiem, pateicoties zadzēju asprātībai un lielajai izdomai. Tad šī „zagšana” izvēršas par izrādi, kur piedalās gandrīz visi kāzu viesi.

Pēc veiksmīgām „līgavas zagšanām”, šķiet, gan līgavas, gan līgavaiņi un pārējie kāzu viesi ir priecīgi- tas bijis patīkams un interesants moments, ko vēl ilgi varēs atcerēties ar smaidu uz lūpām.

„Zaga nolīgts cilvēks, līgavaini kamēr dancināja, līgavu par pleciem, atstāja

līgavas kurpi un zīmīti līgavainim ar norādījumiem, kādi uzdevumi viņam būs jāveic, un, kad viņš bija veicis visus uzdevumus, tad viņam vajadzēja sagaidīt izpirkumu par savu līgavu.”

Kristīne Hanzena, Rīga

Līgavu mēdz „zagt” ne tikai panāksnieki. Līgavu var „nozagt” jebkurš no viesiem, lai arī biežāk tika dzirdēts, ka to vienmēr darījuši tikai panāksnieki. Lietuviešu kāzās pat vedējtēvs var „nozagt” līgavu, taču tas notiek reti.

Iespējams, ka arī kādam viesim gribas kaut ko nopelnīt- kādu izpirkumu, vai sarīkot pēkšņu pārsteigumu un jautrību. Tieši tādēļ līgavu var „nozagt” jebkurš. Protams, tas nav vienīgais iemesls, jo mūsdienās reti kuš cilvēks zina kāpēc līgavu „zog” un kā ir radusies šāda tradīcija, tāpēc katrās kāzās šo tradīciju savādāk izpildīs.

Pēdējos desmit, divdesmit gados ir jāuzmanās pat no „čigāniem”, jo arī tie mēdzot „nozagt” līgavu. „Čigāni” ir nelūgtie kāzu viesi, kas mēdz ierasties uz kāzām. Tie ir kaimiņi vai pilnīgi sveši cilvēki. „Ir kāzas, kur paši lūgtie viesi, kam tīk jautras izdarības, brīdi pirms pusnakts nogrimējas un pārgērbjas iepriekš līdzpaņemtos tērpos.” (Sēja, 2003.) Iespējams, ka „čigāni” „zog” līgavu jautrības dēļ, taču galvenokārt izpirkuma dēļ, kas, protams, bieži vien ir kāds alkoholisks dzēriens. Čigānu darbības atspoguļotas šajos stāstos:

„Parasti zog čigāni jau no seniem laikiem, tāpēc līgavu sasien ar līgavaini, bet tas nepalīdz. Tad kad nozog līgavu, aizved ar zirgu, moci vai aiznes prom, līgavainim jāizpērk: jāparaksta kāds līgums, jādod nauda vai arī jāpaēdina, un tad kopā ar citiem viesiem jādodas atvest savu līgavu.”

Agnese Vītola, Rīga, Limbaži

„Precīzi nemācēšu pastāstīt par latviešu tradīcijām, bet zog gan līgavas, gan vedējus. Zog gan kāzu viesi, gan kūjnieki (čigāni, kas nāk pirms 24iem), cik atceros -lai nevarētu nomičot. Ved, kur grib un cik ilgi grib. Par izpirkumu var prasīt jebko- gan jaunu meitu, gan ēdienu, dzērienu u.t.t. Savā laikā mana mamma bija par vedējmāti un tika nozagta.”

Ina Lazdiņa, Naukšēni.

„Kamēr jaunie glāba vedējtēvu no kāršanas, atnāca čigāni (pārgērbusies kaimiņi) un nozaga līgavu.”

Raimundas Skeirys, Vilnius.

Tomēr notiek arī ļoti daudz kāzu, kur nenotiek ne „zagšanas”, ne arī kādas citas tradīcijas. Jaunais pāris vai nu negrib ievērot kādas tradīcijas, vai arī tam visam nepietiek naudas.

Bieži vien jaunlaulātie vēlas sarīkot nelielu maltīti ar viesiem un tūlīt pat doties kāzu ceļojumā, kas ir populāri amerikāņiem. Tad nav tik daudz naudas jāiztērē svinēšanai, turklāt var aizbraukt apskatīt pasauli. Pēdējos trīsdesmit gados daudzi brauc kāzu ceļojumos, salaulājoties tikai baznīcā un ar viesiem neko nesvinot.

Bieži vien jaunajam pārim interesantākas šķiet citu tautu tradīcijas. Šobrīd populāri ir kāzās uzvilkt sarkanu kleitu. Taču tā ir Austrumu tautu tradīcija- kāzu kleita sarkanā krāsā, taču baltā krāsa simbolizē sēras.

Turklāt, ja jaunlaulātie ir katrs citas tautības, tad mēģina dažas tradīcijas apvienot tā, lai būtu kaut kas no viena tautas tradīcijām un no otras. Bieži vien citu tautību cilvēki

nesaprot kāpēc šī tradīcija, piemēram, „līgavas zagšana” ir vajadzīga un ko tā simbolizē.

Cilvēki precas bieži vien tādēļ, ka gaidāms bērniņš. Tad kāzās izmanto mierīgākas tradīcijas un, protams, līgavas „zagšanu” pat nepieļauj.

5 Nobeigums

Darba mērķis un uzdevumi tika realizēti salīdzinot latviešu un lietuviešu kāzu tradīcijas, konkrētāk - līgavas zagšanu un dažādas ieražas, kas saistās ar zagšanu kāzās. Salīdzinot latviešu un lietuviešu tautas dziesmas, varam konstatēt, ka tajās atspoguļotajā līgavas zagšanā, kā sievas iegūšanas veidā, ir daudz kā kopīga. Meitas tiek nozagtas kādā klusākā vietā, brāļi dodas pakaļ māšai, lai to atvestu mājās vai, lai pārlicinātos, ka jaunajās mājās viņai labi klāsies.

Pētot mūsdienu līgavas „zagšanas” tradīciju, atklājās, ka lietuvieši mēdz kāzās „zagt” dažādus priekšmetus – mūzikas instrumentus, kurpes un pat bikses. Šī ieraža liek svinētājiem vairāk uzmanīt savas mantas un dzert samērīgos daudzumos.

Līgavas „zagšana” mūsdienu kāzās ir ļoti līdzīga gan latviešiem gan lietuviešiem – līgavas tiek „nozagtas”, prasīts izpirkums, bet ja līgavu neizdodas „nozagt”, tad „nozog” vedējmāti vai vedējtēvu. Tradīcija ir palikusi par izklaidi viesiem, kur var nopelnīt kādu dzērienu vai ēdienu.

Salīdzināt latviešu un lietuviešu līgavas zagšanas tradīciju varētu vēl pamatīgāk – intervēt vecāka gadagājuma cilvēkus no laukiem, kur tradīcijas ir vairāk saglabājušās, lai varētu labāk iezīmēt pārejas posmu no senās līgavas zagšanas, kā sievas iegūšanas veida, līdz mūsdienu tradīcijai. Būtu interesanti papētīt vai citām tautām arī pastāv līgavas „zagšana” un kā tā izpaužas.

6 Secinājumi

1. No 2. g.t. līdz 5. gs. līgavas zagšana kā sievas iegūšanas veids intensīvi pastāvēja viduslaiku Eiropā, taču vēlāk baznīca centās to dažādi apkarot pat ar nāves sodu.
2. Baznīcas bargo sodu dēļ šī tradīcija pamazām izzuda, taču daudzi zagšanas un pirkšanas motīvi ir sastopami kāzu tradīcijās vēl mūsdienās.
3. Līgavas tika zagtas tādās vietās, kur viņas mēdza uzturēties vienas, lai brāļi nepamanītu, jo tie censtos atkarot savu māsu.
4. Brāļi, līdzko pamanījuši māsas pazušānu, dodas laupītājiem pa pēdām, lai pārvestu māsu mājās, vai, lai pārliecinātos, ka jaunajā sētā tai labi klāsies.
5. 20. gs. otrajā pusē un 21. gs sākumā šim terminam- „līgavas zagšana”, jau ir notikusi rekontekstualizācija.
6. Mūsdienu latviešu un lietuviešu kāzās līgavas zagšana izpaužas līdzīgi – līgavas tiek „nozagtas”, tad „zadzēji” prasa izpirkumu, ko saņemot, līgavu atbrīvo.
7. Ja neizdodas „nozagt” līgavu, tad tiek „zagti” vedēji, ir dzirdēts, ka arī līgavainis var tikt „nozagts”.
8. Kāzu tradīcijās ir sastopamas ieražas, kas saistītas ar zagšanu. Lietuviešu kāzās tiek zagti mūzikas instrumenti, apģērbs un apavi, taču latviešu kāzās dažādi saimniecības priekšmeti.

7 Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Avoti:

1. Barons Kr., Wissendorffs H. Latvju dainas III- 1, 2, 3.(faksimiltipa izdevums)- Rīga: Zinātne, 1991.
2. Buračas B. Lietuvos kaimo papročiai.- Vilnius: Mintis, 1993.
3. Šmits P. Tautas dziesmas, 1. sēj.- Rīga: Latvijas Folkloras krātuves izdevums, 1936.

Teorētiskā literatūra:

1. Aizsils A. Senās kāzas Daugavpils apriņķī.- Rīga: Latvijas Folkloras krātuves izdevums, 1941.
2. Austrums Ģ. Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas.- Rīga: Zinātne, 1993.
3. Baldžius J. Rinkiniai raštai.- Vilnius: Etnologijos ir tautosakos baruose, 2005.
4. Bela- Krūmiņa B. Kāzu tradīciju interpretācijas dzīvesstāstos. //Letonica Nr. 13.- Rīga, 2005.
5. Bikņeviča S. Latviešu zemnieku 19. gs. kāzu paražu izpēte.// Latvijas Vēstures muzeja raksti Nr. 9.- Rīga: Latvijas Vēstures muzejs, 2004.
6. Bindokienė D. Lietuvių papročiai ir tradicijos.- Chicago, Illinois: Pasaulio lietuvių bendruomenė, 1989.
7. Brīdaka L. Vedējpāris.- Rīga: Annele, 2001.
8. Cukure S. Vēsturiskās kāzu tradīcijas. // Akadēmiskā dzīve, 41. laid., 2002.
9. Dundulienė P. Lietuvos etnologija.- Vilnius: Mokslas, 1991.

10. Dundulienė P. Senieji lietuvių šeimos papročiai.- Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
11. Frazer J. G. The New Golden Bough.- Garden City, New jork: Anchor Books, 1961.
12. Grīns M., Grīna M. Latviešu gads, gadskārta un godi.- Rīga: Everest, 1992.
13. Karaša D. Latviskās sadzīves tradīcijas un godi. Rīga: Zinātne, 1991.
14. Karulis K. Latviešu etimoloģijas vārdnīca.- Rīga : Avots, 2001.
15. Kāzu parašas Krustpils novadā.// Paklau, Nr. 14, 1990.
16. Kleperis J. Kāzas ir vienreiz mūžā.// Padomju Jaunatne, 1986, 14. marts.
17. Latviešu valodas vārdnīca.- Rīga: Avots, 1987.
18. Makstniece I. Kā senos laikos kāzas svinēja.// Padomju Karogs, 1978, 19. augusts.
19. Memenis A. Mūsu godi un svinamas dienas.- Rīga: grāmatu apgāds Viesturs, 1992.
20. Ozols. Latviešu tautasdziesmas.- Rīga: Latvijas PSRS Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1955.
21. Pozņaka V. Kāzas.- Rīga: Poligrāfijas infocentrs, 2005.
22. Rozenbergs J. Tautas un zemes latviešu tautasdziesmās.- Rīga: Zinātne, 2005.
23. Sēja G. Kāzas.- Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
24. Senkēviča B. Latviešu precību paražas.// Daugavas Vanagu mēnešraksts, Nr. 3, 1981.
25. Straubergs K. Pār deviņi novadiņi. – Rīga: Zinātne, 1995.
26. Šperliņš J. Senās suitu kāzas un ķekatas.- Rīga: Latvijas Folkloras krātuves izdevums, 1937.
27. Šuvcāne V. Lībiešu folklorā.- Rīga: Jumava, 2003.
28. Tihovskis H. Kāzu paražas Latgalē.- Rīga: Zinātne, 1993.
29. www.delfi.lt

30. www.draugiem.lv (17.03.2006.)
31. www.liis.lv/folklor (17.03.2006.)
32. www.rekonstrukcija.lt
33. www.urantija.lt
34. www.vestuves.lt
35. Zariņa T. Senās latgaļu kāzas Kārsavā.// Treji vārti Nr. 69. , 1979.

8 Pielikumi

8.1 Informantu saraksts

1. Agnese Vītola (24 gadi), Rīga, Limbaži
2. Agris Buķis (~35 gadi), Rīga
3. Asta Skardziūtē (23 gadi), Kauņa
4. Aurelija Tamašauskaitē (22 gadi), Lazdijai
5. Brigita Vilkaite (21 gads), Kauņa
6. Dzidra Skuja (62 gadi), Rīga
7. Edmundas Trumpa (38 gadi), Šnīpiškēs
8. Egle (23 gadi), Kauņa
9. Eva Belija (24 gadi), Rīga
10. Gražina Širvytē (22 gadi), Panevėžys
11. Ieva Freimute (30 gadi), Dundaga, Rīga
12. Ignas Sakalauskas (20 gadi), Prienai
13. Imants Klūdziņš (51 gads), Rīga
14. Ina Lazdiņa (36 gadi), Naukšēni.
15. Ineta Sīklēna (~43 gadi), Smiltene
16. Inguna Klaucēna, Tukums
17. Jānis Erdmanis, Rīga
18. Kaspars Fels (35 gadi), Talsi, Saldus
19. Kristīne Hanzena (24 gadi), Rīga
20. Laimonas Dzikaras (19 gadi), Kauņa.
21. Līga Klūdziņa (59 gadi), Rīga
22. Rasa Survilaitē (19 gadi), Tauragē
23. Sigitas Grybas (35 gadi), Viļņa
24. Skaidrīte Bogdanova (~49 gadi), Baloži

8.2 Anketēšanas un intervēšanas materiāli

„Pat visprastākais vīrietis varēja dabūt skaistu meiteni, ja viņš bija, protams, bagāts tajos laikos. Ja viņš varēja atrast tādu vedēju- runīgu, dikti gudru, jo no vedējiem ir atkarīgs vai tās kāzas ir labas vai sliktas. Jo vecu vecos laikos tie vedēji, tas saucamais piršlys, viņš brauc pie zināmiem cilvēkiem, kam ir meitene, un ved to līgavaini, nu, viņus sapazīstināt. Taču nebija, ka iemīlās un tad tikai. No tā bija atkarīgs kā viņš prot pierunāt, ka tā ir skaista, parādīt, kāda viņa gudra, kāda viņa bagāta, vai otrādi- vīrietis. Un no tā bija, kā saka, ļoti labas kāzas sataisītas un sagatavotas- bagātas un skaistas, bet tie jaunlaulātie bija nākamajā dienā baigi nelaimīgie. Jo bija absolūti nepazīstami, pilnīgi nelīdzīgi viens otram. Un tā bieži vien bijis, ka izjuka vienkārši laulība.

Tie vedēji bija gandrīz galvenāki, nekā jaunlaulātie. Viņiem jābūt visu laiku kopā, tā pat kā jaunlaulātajiem, to visu kāzu laiku. Viņi nevar viens bez otra nekur parādīties. Viņiem jāturās vienam pie otra rokas, jo viņus tā pat kā līgavu, var nozagt. Arī to vedējmāti aizved prom. Zog parasti, tie kāzu liecinieki- tie puīši. Bet, ja vedējtēvu- viņu pakar! Par to melošanu- meitene nebijusi tik skaista. To aizved, ieliek vannā, tādas ir bijušas bleķa vannas, ieliek tur segu. Nozog vienā brīdī un iesēdina tajā vannā, tādu jostu pie tās vannas un ārprāts! Pa ceļiem- bar, bar, bar. Un uz mežu, kādiem krūmiem, pilnīgi paslēpj un nelaiž laukā kamēr neizpirks kādi viesi vai saimnieki- jaunlaulāto vecāki. Un tajā pašā laikā- ja nozog to meiteni- jāizpērk obligāti! Tagad, kā izpērk: jaunavai jābūt lielam linu dvielim, lielam, skaistam, no sava pūra. Kad jau atrod to pakārto, sataisītu tādu no salmiem, sāk jau kārt, nolasa viņam spriedumu, ka samelojies daudz, kāzas sataisījis falši un tā tālāk. Tad, īstais vedējs tur stāv, viņš taču dzīvs. Tā tāda tradīcija tikai... Tad līgavai obligāti jāiet ātri uzlikt viņam to dvieli pāri un tad it kā viņu izglābj no tās nāves. Tā nav tāda tradīcija, ka tur jānogalina, bet līgavai obligāti jāizglābj.

Kad jaunais pāris ienāk istabā, viņi skatās- absolūti aizņemts jaunlaulāto galds! Tur sēž citi jaunlaulātie, nu, protams, viltus jaunlaulātie. Tur vienalga vai vīrietis, sieviete, bet viņiem sīpoli uz ausīm sakarināti, vienkārši smieklīgi saģērbusies visa kāzu kompānija. Viņi dzied un visi gredzeni viņiem ir, apliecība ir, ka viņi laulāti, vārdi tie paši, vienvārdsakot, dubultnieki. Galu galā viņus izpērk tie saucamie līgavaiņa brāļi. Viņi gan konfektes dod, gan pudeles dod, citreiz pat apšamauc un iedod ūdens pudeles aizkorķētas.

Pirms kāzām līgavai ir meiteņu vakars. Tiek norobežota vieta ar tautiskām jostām, lai nenāktu sveši cilvēki. Tad tur ir dialogs- sargs un viesis. Nu, tur tādi tradicionāli joki. Tad svešajam- līgavainim jāatrod savējā. Lai atrastu savu līgavu, viņi arī dara visādus jokus. Sasēdina visas meitenes apsedz ar kādu, teiksim, palagu, ka redzami tikai ceļi, un tad staigā, nedaudz pieskaras ar roku. Nu, tās ir tādas spēles- meiteņu un puisiu vakara spēles.

Es tikai zinu to, ka, ja jau nozaga līgavu, nu, tad tas ir ārprāts. Tad ir slikts vīrs viņai, vienkārši. Tad ir sliktas kazas. Protams, gan vienu, gan otru var nozagt. Es zinu, ka viņi kopā staigā, ar kādu jostu sasējušies, kas nav redzama, un tā staigā visur. Bet pie galda viņus nenozags, nu, tas no manas pieredzes, bet, kad pieceļas no galda, piemēram, dejojot var pievienoties pulks cilvēku, var pastumt, iestumt kaut kādā nomalē, atvienot. Bet, kad aizved vedējmāti, tad trakas lietas notiek. Zadzēji parasti ir no viesiem, bet sargā vedēji, kāzu pulks- tie kāzu pavadoņi. Bet viesi parasti jau skatās, sačukstās: „Re, līgava viena, nu, tagad zagsim!” Un šito nevar pieļaut pilnīgi, tāpēc arī ir tas kāzu pulks. Izpirkums var būt vienalga kas. Pat konfektes, jo bērni tur ir kā spiegi. Viņi skatās. Viņiem arī patīkami nopelnīt kādu konfekti. Varbūt doma ir pārbaudīt, cik viņi ir stipri, vai nosargās viens otru, jo viņiem vajag turēties kopā.

Kad pirmā diena jau ir pagājusi, jaunlaulātos noliek gulēt kādā speciālā telpā atsevišķi, bet pārējie jau ir kopā kādā telpā, kaut kur bišķi apguļās. Tad muzikanti ir baigie šutņiki, kā saka, tādi draiskuļi. Muzikantiem lietuviešu kāzās ir ļoti populāri apavu nosperšana, teiksim tā, mūzikas instrumentu zagšana. Var notikt tā, ka rītā, ja muzikanti piedzersies un neuzmanīs savu instrumentu, tad rītā viņam nebūs ar ko celt jaunlaulātos. Ļoti liela tradīcija ir, ka muzikanti sargā savus mūzikas instrumentus. Viņš liek zem

galvas un piesienās. Gudrinieku netrūkst, es atceros manas mammas māšas vīrs bija tādus jokus iztaisījis. Bija noguldīti visi viesi uz kūts augšas sienā. Viņi bija visi sakāpuši augšā un uzvilkuši trepes pie sevis. Tad jau neviens tev neko nenozags. Lietuvā tā ir kāzas ir kāzas, pat bērēs citi piedzeras, bet tā ir tāda kā tradīcija, lai nepiedzertos. Cilvēki taisa tās zagšanas- kurpju vai instrumentu, vai kaut ko. Jo tas nav smuki. Kas būs, ja muzikants piedzerties? Tad viņam nebūs instrumenta un kāzas izjuks. Kur viņi dabūs citus muzikantus? Kas būs, ja līgavainim nozags apavus? Tad taču basām kājām būs jāiet! Tā ir tāda kā tradīcija, lai viss būtu kārtīgi. Bet tad, kad visi aizmie, tie tādi gudrinieki, paņem maisu un pa kluso iet un skatās, pakustina kāju, ja kāds jau dziļi iemidzis, apavus no kājām nost, maisā iekšā. Kaut pa vienam apavam, vienalga. Un tad salasa un, protams, ka no rīta pamodina visus tie muzikanti. Un tad skatās- viena apava nav. Nu, tad, protams, tā izpiršana, nu, tā.

Es uzskatu, ka mūsu- lietuviešu kāzas ir interesantas ar to, ka ir vienkārši interesantas- lai nebūtu skumji, lai tu būtu vienmēr gudrs, gan nepiedzertos, un tad, kad tev vajadzēs atslābināties, galu galā, pēc tām kāzām, tu būtu nopelnījis ar to. Kad kāzas beidzās, vari atslābināties un varbūt iedzert, bet kāzās- nē.”

(Birutė Januškienė, Raseiniu raj. Pagrižuvio apyl.)

Kiek as atsimenu nuotakos vogimas vyko antra vestuvių dieną, kaip ir buvo aprasyta. Kol jaunieji gelbėjo piršlį nuo korimo atejo čigonai (persirengę kaimynai) ir pavogė nuotaką. Jaunosios paieskai buvo sutekltos visos vestuvininkų pajėgos, kol neatejo vagių atstovas ir nepareikalavo išpirkos už jaunąją. Paprastai išpirka būna degtinė arba pyragai mėsos gaminiai. Paprastai vedamos derybos kokio dydžio turi būti išpirka. Buvo atvežta jaunoji ir pareikalauta išpirkos. Pabroliai turi ja saugoti kol ji ateis iš pagrobejų mašinos iki namų, nes viena gali būti dar kartą pavogta.

Raimundas Skeirys, Vilnius.

„Mani gribēja zagt, bet vīramāte kā klints stāvēja priekšā un neļāva. Draudzene, kursa biedrene, bija it kā liela lietpratēja mūsu kāzu paražās. Vīramāte arī uzskatīja, ka viņa tāda ir. Un tā bija pārskaitusies, draudzene, ka neļāva nozagt mani. Gandrīz vai plīvuru saplēsa. Un vīramāte mani turēja visu laiku apkampušos un neļāva nevienam tuvoties, lai tik nenozagtu. Tajā laikā es, protams, vainoju vīramāti, ka viņa skaistās kāzas izjauca. Vēlāk jau man bija skaidrs, ka tā tam jābūt, ka nav labi, ja nozog- ja vīrs nenosargā tajā brīdī, tad visu mūžu nevarēs nosargāt. Nu tā tāda slikta pazīme skaitās, bet atkal, es saku- otra puse atkal uzskata, ka vajag. Ka tad ir interesantāk, kad tam vīram jāmeklē. Un kādreiz jau lielas ķibeles notiek ar tām zagšanām. Līgavu kaut kur aizved, un arī, faktiski, izjauc kāzas. Aizved nezina kur prom un viņš taču arī nevar būt mierīgs. Pat nezina kurā virzienā meklēt.”

Dzidra Skuja, Rīga.

„Pie līgavas mājām ir izpirkšana, tad, kad aizbrauc. Nu, vismaz mēs tā darām, un manā pusē tā ir. Mēs paņemam to brūtģānu, aizbraucam noteiktajās laikā līdz tai līgavai un tur priekšā ir sataisītas viltus līgavas. Parasti viņas ir trīs. Nu, tad ved viņas priekšā tā māte. Tā īstā ir pati pēdējā. Riktīgajam līgavainim ir, piemēram, līgavas kurpe līdzī, jā, nu, lai viņš varētu atkauties no tām, ka viņam vajag meiteni, kam derēs šitā kurpe. Un tad, piemēram, kādreiz esmu darījusi tā, ka kamoliņus iedot tā līgavas māte, lai tin tas līgavainis to kamoliņu, un tad tā dziedāja galā iznāk tās viltus līgavas, kā saka, uzreiz jau tā neatdod tā māte to līgavu, to savu meitu, tur vēl pakaulējās. Un tad attiecīgi tautasdziesmas dažādas piemeklēt var. Vienās kāzās kur mēs bijām, līgavas māte skaidri un gaiši pateica, lai nebūtu nekādas zagšanas, jo vienkārši baidās no tā sekām. Jo, zin' kā- cilvēks sadzerās un tā, jo tā zagšana jau notiek pirms divpadsmitiem. Pirms mičošanas tā līgavas zagšana. Cilvēki jau ir iesīluši un tā, ka lai nebūtu lieku krenķu. Varbūt kaut kur, teiksim, dziļi Latgalē, varbūt ka tur vēl arī nu, tā pa riktīgam nozog, bet katrā ziņā tur kur mēs esam bijuši, tur nav. Mani, vienīgais, pēdējas kāzās tur tā kā paveda sāņus tad zadzējs teica: „Nu, tagad es tevi esmu nozadzis!” Bet nu viņš tā ļoti, ar tādu, nu, labestīgu humoriņu to darīja, nevis tādā, nu- nozaga, lai pilnīgi kāzas izjauktu. Tā, ka nu, nepraktizējas. Un vispār, sakarā ar to, ka tagad visādas jaunas tradīcijas, es domāju, tas paliek, nu tas tā vairs nav. Nav vairs tradicionālo vedēju, ja, ir tikai

liecinieki un kāzas vada pavisam sveši cilvēki. Pat var lasīt, teiksim, sludinājumos- o, tur kāzu rīkotāji, jā. Nu, tādi cilvēki, kas vispār viņiem nav nekāds sakars ar to ģimeni, viņi ir nopirkti, jā, lai uzturētu to jautrību, tas viens. Tad, pieņemsim, tagad pēdējās kāzās tai tradīcijai, nu, kā saka, nevis tradīcijai, tam mēs ar vedēdējtēvu ļoti pretojāmies, bet nu, piemēram jaunie tā gribēja, ka mēs vispār pēc baznīcas aizbraucām uz Rundāles pili, jā, deļot valsi ar to jauno pāri, a visi kāzu viesi tika aicināti uz līgavas mājām, un tur bija speciāli viena meitene, kas viņus izklaidēja. Viņi tur rotaļās gāja, tur sapazinās savā starpā, tā ka vispār jaunais pāris un mēs, bijām atdalīti no ciemiņiem, kas man, piemēram, vispār nepieņemami. Bet jaunais pāris tā gribēja. Bet, piemēram, ļoti paliek spēkā, nu, cik mēs esam bijuši, ka grib mičošanu. To pašu procesu, bet negrib, piemēram, pūra dalīšanu. Tāpēc, ka tas atkal nav nekāds noslēpums, ka neviena meitene vairs nekādu pūru negatavo. Viss ir uz naudu. Negribās neko maziņu, gribās kaut ko lielu, bet tam nepietiek naudas, līdz ar to, izlemj, ka pūru vispār nedalīs. Mums tagad šitās desmit kāzas ir jau no 1989. gada, un visas ir tā kā te, nu mūsu pusē uz vietas, ja, nu nav. Tā tradīcija ir pārejoša. Aiz to, ka ir bijuši slikti iznākumi, ka tur saplēstas kleitas un saplēsti plīvuri un tādas lietas, un tāpēc tā tradīcija, man liekas, ir izzudusi. Tagad, kad viss ir ar tām mašīnām, es arī esmu dzirdējusi, tur sāk skrieties, ar līgavaiņa mašīnu, ar to nozagto, nu tas ir, vienkārši cilvēki ir pārgalvīgi. Tad nositās un tikai vieni krenķi ir bijuši. Protams, skaisti, kad tas iznāk ļabi, bet es, personīgi, neesmu redzējusi, es neesmu bijusi tādās kāzās, kur zagtu un tad tur baigās izpirkšanas. Tajās kāzās, kur mēs esam vedēji bijuši, nu nav tā bijis. Mums jau tagad pāri precas tāpēc, ka viņiem bijusi vajadzība precēties. Līgavas ir stāvoklī, bet man visvairāk tracina tas, ka viņa ar lielu punci, bet viņa liek galvā vainagu, plīvuru. Tas ir tās nevainības piesmiešana. Neviens jau nav pret kāzām, bet, nu, ne jau tev baltā kleitā ir jāiet.”

Inguna Klaucēna (bijusi par vedējmāti desmit kāzās), Tukums.

„Mani gribēja zagt, bet vīramāte kā klints stāvēja priekšā un neļāva. [...] Un vīramāte mani turēja visu laiku apkampušos un neļāva nevienam tuvoties, lai tik nenozagtu.”

Dzidra Skuja, Rīga.

„Paziņa laulājās. Līgava pati gribēja, lai viņu nozog. Visu dienu braukājuši apkārt, tādas skumīgas ekskursijas pēc laulības ceremonijas- tur pāri tiltiem bija jāiet utt. Vārdu sakot, nebija nekāda ekšēn. Nu, tad, kad atbrauca uz svinēšanas vietu, kur jau bija sanākuši kāzu viesi, pēc kādas ceturtās glāzītes līgava man pačukst, lai es saorganizēju- lai viņu nozog. Es šai saku: „Nu es tā kā operators, gluži tā nedrīkstu darīt, bet piekritu, jo garlaicība dienā arī mani bija nogurdinājusi, jo es tak ar šiem biju kopā un filmēju.

Nu, lūk, pastāstīju uzticamiem līgavas viesiem, jo nedrīkstēja ka uzzina līgavaiņa pieaicinātie, jo kas zin'- vēl kāds īstens draugs, kurš var visu plānu izgāzt. Nu, sakām kaldināt plānu, par cik līgava pati to grib, tad tas to situāciju atvieglo. Pateicu līgavai, ka komanda ir gatava. Nolēmām rīkot tā. Līgava teica, ka ērtāk būtu viņu nozagt no tualetes, jo tur viņa ir viena. Par laimi tualetē bija paliels logs. Nu, tā, it kā dabisku vajadzību dzīta viņa devās uz tualeti. Protams, jaunais vīrs līdzi. Tualetē, kā jau bija plānots, viņa iegāja viena. Vīrs palika aiz durvīm. Komanda bija sadalīta- trīs taktēja pie tualetes loga, daži pie tualetes durvīm. Grūtākais bija man, jo man tak tas ir jāfilmē. Man bija nemanāmi jāpazūd no priekšelpas ar visu kameru. Lai vīram nerastos aizdomas sieva iegāja tualetē. Tad es bik pakavējos un slīdēju ārā. Divi palika runāties ar līgavaini. Es izgāju ārā, kur jau stīvēja pa logu līgavu. Viss nebija tik vienkārši, kā izskatījās pašā sākumā. Problēma bija kleita. Tā visur ķerās. Vārdu sakot, izdarīja tā, ka svārku daļu viņa uzlocīja uz augšu. Domāja- trīs ārpusē viņu vienkārši nocels, bet šī vienalga nevar tikt ārā. Jātur ir svārku daļa utt. Tad vēl būtu jāturas. Nu, tad viens ielīda pa logu iekšā, izcēla, un pārējie viņu saņēma lejā. Skats bija labs- kājiņas pilnīgi bija redzamas gandrīz līdz nabai. Tālāk būs vēl labāk! Tuatele no iekšas ir ciet. Kaut kā jārisina. Tas, kas ielīda iekšā, tas palika arī tur, aizvēra logu ciet, bet es viņam lūdzu, lai tik ātri neiet ārā no tualetes, jo gribu nofilmēt to joku. Ok. Tā arī bija. Es paspēju ierasties otrā pusē durvīm un tas gāja ārā. Līgavainim tā seja pārvērtās! Tas nevarēja pat parunāt! Iedomājies, iegāja tur sieva, bet ārā nāk džeks! Tas fiksi skrēja iekšā tualetē, jo domāja, ka tur ir viņa sieva, jo diezgan ilgi viņa bija tur, un sākumā tas domāja, ka šie tur mīlējas. Tā viņš arī ilgi domāja. Es viņu nomierināju vēlāk. Teicu, ka tas ir viss nofilmēts. Ā! Izlaidu vienu momentu. Tad, kad tas ieskrēja iekšā un ieraudzīja, ka sievas

nav, apstulba vēl vairāk. Džeks bija dikti talantīgs aktieris un noreaģēja. Tas teica, ka tas sēdēja blakus kabīnē uz poda, pēkšņi viņu ierāva kaut kādā kosmiskā melnā caurumā un tad, kad attapās, bija atpakaļ. Bet viņam palika savādi, jo redzēja, ka tualetes izkārtojums ir mainījies. Tad tas vīrs metās uz blakus tualeti, bet tur plānojums bija tāds, ka starp tualetēm ir siena, un, lai tiktu pie vīriešu puses, tad jāskrien apkārt. Sanāk paliels līkums. Protams, aizskrienot tur, savu līgavu neatrada. Kāds vēl mēģināja pajokot, ka šī varbūt ir pārvērtusies utt., bet tam viņš vairs neticēja. Teicām: „ Tagad tev būs jādzīvo ar to džeku kopā”. Un tad, it kā starp citu, paziņojām, ja grib šo atpakaļ, tad jāizpērk šo. Tas it kā viņu sakuma iepriecināja, jo parādījās cerība tikt pie sievas. Sākumā šie prasīja kasti šņabja. Protams, nevienojās. Esot par daudz. Tad panesas: „ Ko? Tev žēl?” Skanēja visādas replikas daudz un dikti: „ Ko tu tik lēti savu sievu vērtē? Cik tu būtu gatavs maksāt par sievu, lai dabūtu atpakaļ?” utt. Gala rezultātā vienojās uz alus mucīņu- četrdesmit-litrīgo Lāčplēsi koka mucīnā.”

Agris Buķis, Rīga

„Vienās kāzās vedējmāte pašā sākumā pateica skaidri un gaiši, ka nekāds zagšanas, nekas tā un šitā, ka mēs esam nākuši izklaidēties, līksmoties, ja utt. un, lai nebūtu nekādu pārpratumu, ka kādam pēc tam paliek vienkārši nelāgi ap sirdi. Un tad viņa pastāstīja to gadījumu, ka nozog līgavu, ja, un pēc tam bezmaz ātros dabū saukt, ka līgavai kāja izmežģīta. Un tad priekš kam tas viss ir vajadzīgs, it sevišķi, nezog jau tad, kad ir jau bērni vai precējušies. Nav jau jēga. Kas tad izpirks?

Ja arī līgavu nozog, tad vedējiem ir aktīvi jāiet palīgā, jo ne tikai jaunais vīrs iet meklēt. Zin' kā- viņam varbūt basis iestājās- kā līgava nav? Histērija. Ko tagad darīt? Un tad vienkārši vedēji arī tāpēc, lai viņu vienkārši nomierinātu un palīdzētu, jā. Mums bija priekšs, es atceros ar' vienās kāzās nozaga līgavu, bet līgava bija stāvoklī. Viņa jau bija jau kurā tur- trešajā, ceturtajā mēnesī, ja ne visā piektajā, jau diezgan jau bija. Un, un dejoja, dejoja, dejoja, nejauši aizdejoja tuvāk ārdurvīm, un vienā mirklī mēs skatāmies- līgavas nav! A priekšs ta kāds- es tajā mirklī meklēju maisu, kas man bija

pazudis ar pričendāļiem vienai atrakcijai. Es meklēju maisu, Ingus- vedējtēvs, šis meklē līgavu! Un nesaucot vārdā tās lietas, ko mēs meklējam, mēs meklējam abi divi. Un vienā mirklī es saku: „Ko tu meklē?” „Līgavu!” Tā bija anekdote patiesībā. ...tur draugs tā veiksmīgi, feini...un tad dabūja izpirkt. Un izpirka ar to, ka līgavainis dabūja dziedāt to pašu dziesmu, ko viņš dziedāja viņai saderinoties, nu, tad kad viņš viņu bildināja. Un tad tajās kāzās gandrīz neviens nebija dzērājs, nu, nedzēra vispārībā alkoholu. Nu, bišķiņ- pa glāzītei, nu, varbūt bišķi, bišķi, minimāli, līdz ar to visi bija skaidrā.

Un tad mums pirmie vedamie bija cimperlīgi jaunieši- vairāk jau līgava. Nu vot. „Šitos divus mēs liksim par līgavas sargiem, respektīvi, par maniem sargiem,” tā līgava baigi saka. „Šitie mani nezags!” Kā tad! Aizstiepa vedējmāti projām. Džeki. Tad neko- es apvedu viņus ap stūri un aizbēgu. Tad viņiem bija tāds abloms. Tik pārsteigti bija, ka nav! Nav! Viss. Un neviens. Šie nemaz nepamanīja, šie tur atkal- viņiem tikko ķekatas atnākuši, čigāni atnākuši. Arī tur tusējās, viss notiek. Mēs bijām vienā pirtī, bet tur pat tālāk otra pirts un vēl dzīvojamā māja, kur mums visiem gultiņas. Aizstiepa līdz tai mājai. Tad es tā viltīgi izdomāju, ka ir jāaiziet uz tualeti. A tur tak mājai otras durvis vaļā! Es pa otrām durvīm ārā, lejā gar upes krastu, tip, tip, tip, tip atpakaļ iekšā pirtiņā, kur visi svinējās. Apsēdos Ingum (vedējtēvam) blakām. Saku: „A mani nupat nozaga!” nepagāja ne piecas minūtes, nāk tie mūsējie džeki, nāk visi atpakaļ. Visiem sejas tādas pārvērtušās. Bet tad jau bija mičošana klāt.

Man kā vedējmātei ir baigā nedrošības sajūta, ka tu zini, ka kaut kas var aizkavēties, kaut kur kaut kas var nenotikt un tā, jo it kā jāpaspēj uz to mičošanu. A mums ar tām visām zagšanām sanāca tā, ka mēs pagriezām pulksteni uz atpakaļu. Tad mēs neko nenokavējam. To tikai divi cilvēki bija pamanījuši.

Citās kāzās neļāvos, teicu ka maukšu kādam. Vienkārši man dusmas sanāca. Stiepiet vīramāti projām vai ko citu! Nu, lieciet vedėjus mierā! Paskatos vienā mirklī- Ingu tādi četri džeki paņēmuši aiz padusēm un aiz kājām, jo viņš tak kādi simtdesmit kilogrami! Pastiept nevar normāli. Šis tik laimīgs! Pamāj ar rociņu. Man nebija jāiet meklēt. Es pateicu, ka es neiešu. Es jau nikno tanti tēloju. Zin' kā it kā nedrīkst, ka jātaisa tas šovs, bet tajā mirklī tu nedomā, nu tajā mirklī ir škrobe, ka es zinu, ka man vajag to

un šito, un, ka Ingus tikai zina, kur tās pekelītes. Un tūlīt jāsakārto viss tai mičošanai un vēl tur kaut kas trūkst. Labi, līgavai nav jādomā ne par ko, bet mums jau tiem vedējiem visu laiku ir jādomā par kaut ko. Lai viss būtu kārtībā un tad, kad tevi tā izsit no sliedēm, tad tu- a ko man tagad darīt? Tāpēc tā. Tad kad mani nozaga iepriekšējās kāzās, vedējtēvs mani arī nenāca meklēt. Visiem, protams, lielie smieklī. Saku: „man viņu nevajag!” un tad viņam tā arī bija paziņota, ka viņam nav nekāda nozīme vai kaut kas tāds. Un tad tie zagļi bija apstulbuši: „ Kā? A kāpēc mēs viņu zagām, ja viņai viņu nevajag?” Neatveda. Gaidīja kamēr kaut kas notiksies. Zin' kā, nu, labi, nu nav, nu ok, viss. Līgava ar līgavaini arī dejo, viņiem jautri, forši. A man vēl atlikušas minūtes laika, ko man stresot? Beigās izspieda no manis deju. Putniņdeju nodancojām. Atnāca tie vainīgie lūgties: „Varbūt nu kaut ko? Kaut kā taču jāizpērk!”

Ieva Freimute (bijusi vairākās kāzās gan par vedējmāti, gan arī kā viesis), Dundaga, Rīga.

”Varu uzrakstīt kādu gadījumu no vienām latviešu kāzām (jā, jā - latviešu, jo viss norisinājās pēc tautas tradīcijām ar atbraukšanu ratos, egli pie jumta kores, mīšanos pie ozola un tautastērpos, ne baltā kleitā). Līgava (starp citu, kāzu vārdi (kāzas, laulāt) ir aizgūti no lībiešu valodas) dejoja un pašās dejas beigās vīri metās viņu saķert un nozagt, bet vīriem laikam JAU "bija jautri", tāpēc kārtīgi neizdevās saņemt līgavu un aizskriet. Zaglis paklupa un kopā ar pārējiem līdzdalībniekiem un līgavu apgāzās zālē. Sapratuši, ka ir "izgāzušies" un viņi vairs nevarēs zagt līgavu, atstāja viņu mierā. Smieklīgi, ka līgavainis nemaz to nemanīja un zagšanas laikā bija pavisam kur citur. Visu palaida garām. Zagļi jau nespēja rīties un tāpēc nozaga vedējmāti. To arī nepamanīja (tad jau veikli zagļi) un viņa tika aiznesta uz kaimiņmāju. Pēc kādām trīs stundām viņu pagurušu un niknu atlaida. Zagļi nelaida vaļā un turpināja atzīmēt virtuvē, bet pārējie tikai ļoti vēlu atskārta, ka pašas vedējmātes nav. Lai arī tika meklēts pa malu malām, nesekmīgi un pie kaimiņiem neviens neiedomājās meklēt. Re: dažkārt līgava izklūst sveikā! Lai arī šis nebija tas gadījums, pastāv(ēja) taču tā patiesība, ka jaunie kāzās atrod sev preciniekus! Sadejo vai kā citādi "noskata".”

Jānis Erdmanis, Rīga.

„Kāzās mūsdienās notiek visādi. Vienu brīdi bija ļoti mežonīgi. It sevišķi, kad sadzērās veči un tad grāba un rāva to līgavu uz visām pusēm, un stiepa. Vienkārši tur visādas scēnas bija un nepatikšanas. Bija arī kādi nelaimes gadījumi, kad tās līgavas noslēpa visnepiemērotākās vietās. Vienreiz bija tā, kad ielaida viņu akā- vecā akā un tur bija čūska un sakoda to līgavu, un kad viņu izvilka ārā, tad bija jau beigta. Tagad jau tas ir kā rotaļa. Protams, visi zina, ka ap divpadsmitiem centīsies nozagt to līgavu. Un tad jau vīra radi un vedēji uzpasē to līgavu. Un tad atkal viesi cenšas visādi aizmānīt līgavu dejojot vai kaut ko parādīt. Vai tad atkal līgavaini aizvirzīt kaut kur prom. Un tad aizved kaut kur tuvākā apkārtnē vai pat citās telpās. Noslēpj un tad it kā to izpirkumu prasa. Protams, līgavaiņiem vienmēr nepatīk.

Zadzēji ir jau no abām pusēm, tur vairs nešķiro. Un, kā saka, vīra tuvākie radi, tie jau dabiski ir viņa pusē, cenšas uzpasēt. Sevišķi jau vīramātes tās pasē tās līgavas. Un bieži vien ir tā, ka, nu, ja redz, ka pārāk sāk uz mākties, nozog vedējmāti vai vedējtēvu, jo bez viņiem mičošana nevar notikt.

Varu pastāstīt kā mums ar vīru bija zagšana. Visi zināja, ka viņš ir nenormāli greizsirdīgs, un, ja mani nozags un es pabūšu kādu laiku tur ar svešiem puisiem, tad būs scēnas un var kāzas sabojāt. Un tad mūsu dancotāji noorganizēja tā, ka viņi ieradās bars ar „neandertāliešiem”- mežoņiem ādās, milzīgiem kauliem. Vispār tie kauli bija tiešām unikāli- īstas zirga kājas novārītas kaut kādas, vēl ar gaļu karājās. Un tad ēda to gaļu. Bija milzīgi tie kauli. Nu, un tagad tā: „Vai nu tu atmini piecas mīklas, ja tu piecas mīklas neatminēsi, tad mēs līgavu nozogam. Ja atminēsi, tad paliks līgava.” Un tad, dabiski, minēja tās mīklas, visi centās palīdzēt. Nu, tā, tas tā smuki bija. Tīri labi.

Vienreiz atkal danču kāzās ļoti eleganti nozagām līgavu. Izdomājām tur tam pārim tādu urrāšanu un apsveikšanu, kādā sakarā tur rulli veselu sagatavojām. Tad visi viņus, nu, urrās, apsēdina abus divus uz krēsliem blakus un ceļ gaisā, un tur šie aiz rociņām turas, it kā nevienmērīgi sākās tā cilāšana, solītis uz malu... Te vienā brīdī līgavaini pacēla puisi augšā tur, a līgavu ar visu krēslu iznesa ārā. Nu, tas bija tā forši.”

Līga Klūdziņa, Rīga.

„Manās paša kāzās pirms 15 gadiem līgavu vēlējās nozagt ar mašīnu, tomēr apzinoties situāciju, izdevās viņu nosargāt, jo neļāvos provokācijai- ļaut citam ar viņu dejojot, esot aktīvam dejojājam pašam! Vienās citās kāzās līgavu nozagām, jo bija daudz ciemiņu un līgavainis uzticējās sev tuvam radiņam pirms mičošanas ar jauno sievu ļaut dejojot! Viņš burzmā lēnām aizdejoja līdz durvīm, kur gaidījām vēl 3 vīrieši, satvērām līgavu un aiznesām, paslēpjot viņu netālu esošajā mājā, par ko izpirkumā prasījām kasti šampanieša un vēl kaut ko, skaidri vairs neatceros! Viss beidzās ar izpirkuma saņemšanu, tomēr gandrīz nojaucām mičošanu, jo neparko nepiekrītām vieglākam izpirkumam! Viss beidzas labi un tālāk visu nakti un nākamo dienu dzērām šampi vien.”

Kaspars Fels, Talsi, Saldus.

„Senos laikos līgavu zaga līgavainis, bet mūsdienās līgavainim vai pareizāk sakot jau vīram kāzu laikā mēģina zagt sievu. Zagšanas paņēmieni ir atkarīgi no zadzēju izdomas, bet parasti (esmu piedalījies) mēģina līgavu uzaicināt uz deju un dejojot aizvirzās līdz durvīm kur gaida pārējie zadzēji un tad tik stiepj līgavu prom. Parasti līgavu aizved ar mašīnu kādu nelielu gabaliņu prom no svinību vietas un kāds no zagļu bandas paliek tirgoties ar līgavaini par izpirkumu. Izpirkums protams ir simbolisks parasti uz grādiem 40, lielākā atrakcija ir tieši tirgošanās. Neesmu īpaši čakls rakstītājs tāpēc sīkāk neko daudz nepastāstīšu.

P.S. vienās kāzās mēs nozagām vīru.”

Uģis Treide, Rīga, Cēsis.

„Labi, ja līgavainis normāli to uztver. Bet vienās kāzās, labi, viņš tur jokojās, jokojās, bet pēc tam jau viņš palika dusmīgs. Māsīcas kāzās līgavu ar mašīnu aizveda uz citām mājām. Viņam prasīja izpirkuma maksu, viņš iedeva, tiem bija par maz, un viņš nikns palika. Ar nākošo mašīnu skrēja meklēt.

Māsu mēģināja zagt. Viņu vienkārši neizdevās, viņa arī pati pretojās. Man draudzenei bija kāzas sen, sen atpakaļ, tur viss bija kārtīgi nospēlēts un izskatījās skaisti.

Viņu vienkārši divi vīrieši paņēma- viens zem vienas rokas, otrs zem otras un tā, aizgāja projām. Viņa tur mēģināja un mēģināja savam vīram teikt... Tas tajā brīdī ar kaut ko aizņemts, ar kaut ko viņš runāja, man šķiet. Pēc tam vienkārši tas līgavainis normāli to uztvēra un izspēlēja to visu. Pēc tam tie paši puisi viņu atveda atpakaļ. Tur var būt bija arī tāds teātris. Kad tās emocijas ir īstas, tad var aiziet līdz plūkšanai.”

Skaidrīte Bogdanova, Baloži.

„Mani nav zaguši! (smejas) Man nepatīk tāds... es nezinu kā lai to nosauc, to tradīciju. Nu, kāzas ir svētas, a te kaut kas tāds mežonīgi, tāds, padarīšana, kad līgavu ņem nost, atņem. Nu, nav jau patīkami, ka tavu sievu aiznes sveši tēviņi! (smejas)

Vienās kaut kādās kāzās bija, ka tas līgavainis nelikās zinis. Nu, nozaga, nu, labi. Nu, pēc tam ko viņi izdarīja? Vienkārši atveda atpakaļ. Kur viņi liks to līgavu?

Andrim (draugam) nozaga tieši mičošanas laikā. Tad jau atkal pa vēlu ir.”

Imants Klūdziņš, Rīga.

„Zaga nolīgts cilvēks, līgavaini kamēr dancināja, līgavu par pleciem, atstāja līgavas kurpi un zīmīti līgavainim ar norādījumiem, kādi uzdevumi viņam būs jāveic, un, kad viņš bija veicis visus uzdevumus, tad viņam vajadzēja sagaidīt izpirkumu par savu līgavu.”

Kristīne Hanzena – Rīga

„Esmu bijusi ļoti daudzās kāzās gan kā ciemiņš, gan arī kā vedējmāte, bet tā īsti par to zagšanu nemaz nezinu. Arī zagšana nav bijusi, bet gatavojas jau nu tam visās kāzās! Tiesa, vienās kāzās nozaga - vedējmāti, bet tas nu bija tāds joks - uz īsu brītiņu.”

Ineta Sīklēna, Smiltene

„Mani nozaga dejas laikā, tipa draugs uzlūdz padejot, pārmeta pār plecu un aizstiepa, vīriņš nepaspēja ne attapties. Pārrunas veda vīrs ar vedēju, izpirkuma maksa

bija- iet pa Vecrīgas ielām un vākt novelējumus turpmākai laulības dzīvei, no meitenēm (to visu filmēja). Tad nu mani atdeva. Jutos kā.. .nezinu, jautri bija, kad nozaga, bet gribējās, lai virs ātrāk izpērk un atnāk pakal.”

Eva Belija, Rīga

„Precīzi nemācēšu pastāstīt par latviešu tradīcijām, bet zog gan līgavas, gan vedējus. Zog gan kāzu viesi, gan kūjnieki (čigāni, kas nāk pirms 24iem), cik atceros -lai nevarētu nomičot. Ved, kur grib un cik ilgi grib. Par izpirkumu var prasīt jebko- gan jaunu meitu, gan ēdienu, dzērienu u.t.t. Savā laikā mana mamma bija par vedējmāti un tika nozagta.”

Ina Lazdiņa, Naukšēni.

„Parasti zog čigāni jau no seniem laikiem, tāpēc līgavu sasien ar līgavaini, bet tas nepalīdz. Tad kad nozog līgavu, aizved ar zirgu, moci vai aiznes prom, līgavainim jāizpērk: jāparaksta kāds līgums, jādod nauda vai arī jāpaēdina, un tad kopā ar citiem viesiem jādodas atvest savu līgavu.”

Agnese Vītola, Rīga, Limbaži

„Girdējau, kad vestuvēse pavagia nuotakā. Man atrodo, kad tai daro piršlys. Paskui, man atrodo, jaunikis turi nuotakā sugražinti, bet nesu tikras :). Nelabai turiu kā papasakot :). Rodos, kažkada kažkokiose vestuvēse mačiau tai įvykstant. Rodos, piršlys pavogē nuotakā, bet gal ir ne piršlys :)).”

Laimonas Dzikaras, Kaunas.

No viesiem un no procesijas viņi parasti taisīja sazvērestību un nozaga, bet pēc tam vajag izpirkt un tad atdod. Tā izpiršana līdzīga tam kā to vedējtēvu pēc tam it kā

mēģina pakārt un pēdējā brīdī atpērk, pārlietot pāri to dvieli un tad pakar to lelli.

Tā zagšana ir vienmēr- kurpes zog, visu zog, arī bikses zog. Nu, protams, ka atdod pēc tam. Es domāju, ka šī tradīcija jau izzūd. Teiksim, mana brāļa kāzās brālis jau nesaprata ko tā zagšana nozīmē, viņš apvainojās, kad mēģināja zagt. Man sievu arī mēģināja nozagt, bet tas bija no lietuviešu puses. Bet nesanāca.

Edmundas Trumpa, Šnipiškės

„Laba, as dalyvavau vestuvėse, bet nuotaka tose vestuvese nebuvo vogiama. Na tuokesi jauni žmones tai vestuvese buvo tik keli elementai is senuju vestuviu tradiciju.”

Brigita Vilkaite, Kaunas

„Kad tokia tradicija buvo pries daugiau nei 10 metu, tai tikrai, bet dabar tikrai nezinau. Manau, jog ji benykstanti. Kiek teko buti vestuviu pastaraisiais metais, niekas nuotakos nevoge:(:)

As pamenu, jog buvau dar visai maza, gal koku 5m. amziaus ir dalyvavau vestuvese, kur pirslys antraja vestuviu diena voge jaunaja. Kazkaip ja po to galbejo, o pirsli kore...bet kad tiksliau ka- nelabai pamenu...:)”

Egle , Kaunas.

„Jeigu vestuvės švenčiamos laikantis lietuviškų tradicijų, tuomet viena iš šventės dalių būna ir nuotakos pagrobimas. Tuomet nuotaka kitiems dalyviams atitraukus dėmesį jaunikio nuo jaunosios, nuotaka paslepiama kokiam nors kambaryje ir liepiama jaunikiui ja issipirkti.

Apie nuotakos vogimą vestuvėse girdėjau tik iš kitų žmonių, o pati dalyvavau tik vienose vestuvėse ir ten nuotakos vogimo nebuvo.”

Asta Skardžiūtė, Kaunas.

„Man teko padirbeti keliose vestuvese pirsliu ir vedeju, tai ryskeja visiskas

nutolimas nuo senų papročių, sunku pasakyti dėl ko, bet greičiausiai dėl ultramodernaus jaunimo nusistatymo, kad vakaru pasaulyje vestuvės švenčiamos kitaip... tiesa sakant nuotakos vogimas ir pirslio korimas yra labai žavios tradicijos... jas galima interpretuoti ir šiuolaikiškiau, man teko vesti vestuves kur tuokėsi olandams ir lietuviams, tai olandams buvo daugiau nei soka - pirslio korimas, jo teismas ir pats pasiruošimas...bet nuotakos vogimo jie visai nesuprato...kam ją vogti? o is tiesu tai lyg pokštas, kad pabroliai pagrobia nuotaka IR PIRSLYS TURI VERSTIS PER GALVA, KAD JĄ ISPIRKTI KARTU SU JAUNUOJU (rodosi tokia esmė, bet pirslio korimas atskira procedūra...tiksliai negaliu pasakyti ar dėl prarastos nuotakos, ar dėl blogo supirsimas, bet kad dėl melavimo tai tikrai:) taigi nuotaka išpirkineja jaunasis ir būtina turi tai padaryti, nes tai jo didžiausias turtas ir kad išpirkti turi negailėti nieko ooooooo, kadangi paplėte buvo išpirkinėti gerimais ir kitomis stalo gerybėmis, gal dėl to jaunimui dabar nepatinka šis paprotys kai beje ir kiti buvę...”

Sigitas Grybas, Vilnius.

Jei vestuvės yra rengiamos laikantis tradicijų, tada taip, bet šiuolaikinėse vestuvėse tokių elementų nėra.

Vieną kartą mačiau, kaip antrą vestuvių dieną nepastebimai buvo „pagrobta“ nuotaka. Tada jauniui ją reikėjo išpirkti. Davęs pagrobėjams išpirką, jaunikis atgavo savo nuotaką.

Aurelija Tamašauskaitė, Lazdijai

Manau, kad yra išlikusi ši tradicija, bet ji labai sena ir tik retose vestuvėse vykdoma. Esu buvusi tik vienoje vestuvėse, tačiau ten nuotakos nevogė, nebuvo ir pirslio korimo ir kitų tradicijų..

Rasa Survilaitė, Tauragė

Vienoje vestuvėse pabroliai paslėpė nuotaką kamarioje ir sukėlė samyšį, pranešę,

jog dingo nuotaka ir pakvietė visus jos ieškoti. Nuotaka buvo surasta ir šventė tęsi. Čia šiek tiek kitaip interpretuotas vogimas- nereikalavo išpirkos.

Ignas Sakalauskas, Prienai

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Līgavas zagšanas tradīcija un tās transformācija 20. gs. 2. puses un 21. gs. sākuma latviešu un lietuviešu materiālos” izstrādāts LU Filoloģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un bakalaura darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Ilze Sausiņa

Rekomendēju bakalaura darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: asoc. prof. Valdis Muktupāvels

Recenzente: asoc. prof. Māra.Grudule

Darbs iesniegts Baltistikas nodaļā 21.05.2007.

Lietvede: Maija Isoda

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

Protokola Nr. , vērtējums -

Komisijas sekretāre: lect. Dace Dalbiņa